

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL X No. 4
19 IANUARIE 1930

In acest număr: *Eclipsa vechiului Regat de Octavian Goga; Pactul dela Ciucea și problema minorităților de Alexandru Hodoș; Cauzele crizei financiare de V. Pardos; Privilegiile sărbilor în Banat de P. Nemoianu; Incercările lui Carol IV de a recupa tronul Ungariei de Virgil P. Râmnicleanu; București-Paris de Gh. Tulbure; Cultul muncii de I. Agârbiceanu; Perspective economice de Vasile C. Osvadă; Consecințele funeste ale reformei administrative de Iosif Iacob; Gaeta rimată; Comitetul de o sută de Aristotel Pytagora; Insemnări: Redacționale; Documentele noastre; O răfuială în familie; Hipertrofię școlară; Intre discurs și realitate; Supremație minoritară; Primejdia comunistă, etc. etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. REGINA MARIA No. 35

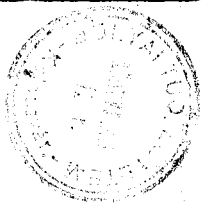

40 PAGINI

UN EXEMPLAR 10 LEI

© BCUCluj

Țara Noastră

Eclipsa vechiului Regat

Ridicolul, care dacă nu ucide seamănă disoluția de câte ori se ivește în viața de stat, ridicolul revoltător și degradant persecută biata țară în toate fibrele ei și n'o părăsește o clipă în timpul din urmă, ca un blestem de naștere...

Citeam după sărbători ordinul de zi dat de anul nou către armată, tradiționala urare în care de obicei se comprimă marea dogmă a apărării naționale. Cine semna de astădată chemarea marțială către: „*ofițeri, subofițeri și soldați*”, de după care sensibilitatea noastră descifra odinioară atâtea pagini de glorie militară? Cine și spunea cuvântul lui scurt și poruncitor, ca orice ordin de bătaie? Era un general purtat prin războaie, care a înfruntat bunăoară lătratul mitralierelor inamice în munți, sau a spart frontul în vijelia dela Mărăști? Era un civil, om politic al cărui creier constructiv ar fi făurit formula unității noastre, sau era măcar vizionarul care a vibrat cu simțirea lui subțropitoarea dramă ca o harfă a lui Eol asvârlită în mijlocul furtunii? Nici una, nici alta. Era d. Iuliu Maniu. El, fostul sublocotenent austriac dela Cărlibaba și dela Isonzo, el convorbea cu oștirea țării, închipuiți-vă, el apăsa din condei: „*ofițeri, subofițeri, soldați!*”.... Nu mai cântăriți ceasuri întregi situația, nu mai veniți cu teorii și cu analize, concentrați-vă o clipă numai asupra acestui capriciu stupid al sorții și veți vedea adevărul întreg, ca la lumina unui fulger în fund de prăpastie.

E ridicol, arhiridicol!

Reamintiți-vă ședința Camerei de-acum două luni și mai bine. Murise regentul Buzdugan și Corpurile legiuitoare se întruniseră

acolo în dealul Mitropoliei, ca să aleagă un nou locotenent al Co-roanei. Cine prezida adunarea care se rostea asupra supremului factor constituțional, cine gira cu autoritatea lui personală, izvorâtă din patriotismul și înțelepciunea unei vieți, importantul act al vieții noastre de stat? D. Ștefan Csicsó-Pop, fericitul bărbat împins de valul recunoștinții publice până la înățimea fotoliului prezidențial... În mintea mea se rostogoleau ca niște bolovani grei cuvintele de ocară, aruncate în obrazul României de către acelaș domn Csicsó-Pop subț cu-pola Camerei din Budapesta la câteva zile după declarația noastră de război, când batalioanele românești umpluseră trecătorile ca să desro-bească Ardealul. Umila slugă de-atunci a Habsburgilor, care jura credință către tron și „patria maghiară“, și președintele Parlamentului care solicita „știdulile“ pentru alegerea regentului, erau aceiaș entitate fizică și morală...

E ridicol, arhiridicol!

Ați deslușit legea administrativă, certificatul definitiv al regimu-lui actual în materie de organizare a statului. Cine a vorbit aici, cine și-a depus roadele unei îndelungi experiențe? Au pornit lozincele salvatoare din laboratoriu de gândire al unor frunțași ai țării, dintr'o chibzuită consultare a tuturor partidelor politice? Este o emanație a solului străbun, o reînviere a unor vechi orânduieli în materie de gu-vernare, sau e opera abstractă a unui mare legiuitor al nostru? Nimic din toate aceste! Complicata alcătuire s'a confecționat în familie, au-torul a răsărit spontan pe arenă. D. Romulus Boila, nepotul d-lui Iuliu Maniu, semnează anteproiectul legii care federalizează România pe provincii și dărâmă clădirea încheată dintr'o ideologie de veacuri stropită cu șiroaie de sânge. Domnul acesta, fost avocat la Dicio-Sân-Mărtin, român de jumătate sânge, improvizat odinioară în me-seria de șef al alimentării la Consiliul Dirigent, instalat profesor uni-versitar fără cărți și fără concurs, a căpătat mandat în regulă dela al său „unchiuș“ să-și bată capul și să croiască o *magna charta* pentru România-mare...

E ridicol, arhiridicol!

* * *

Da, decât acest ridicol cu toată gama lui disolvantă nu-i o apa-riție întâmplătoare de răspântie, ci însuși sistemul de obləduire a sta-tului, care s'a înfipt pretutindeni în tot angrenajul nostru de con-ducere.

Sunt, negreșit, multiple pricinile acestei nenorocite acefalii re-vărsate pe toată înfiinderea aparatului de putere, ca un strai de broaște sălcii și răumiroșitor. Motivul de căpetenie însă, care dă o turnură tragică situației și introduce un element de aventură sinistă în poli-tica României, un cap limpede nu-l poate vedea decât în deplasarea meșteșugită ce-a suferit centrul de greutate al țării, prin instalarea

la cârmă a acestor figuri periferice. România intrată în război ca să-și libereze frații, s'a pomenit la zece ani după această nobilă jertfă ce și-a impus, în postura de anexă neglijabilă a propriilor sale anexiuni. Vechiul Regat, rezervoriul de forțe care a menținut ideea de stat în cursul veacurilor și a dat o legitimare politică existenței noastre etnice, vechiul Regat e eclipsat azi și anihilat în sfera de influință a îndrumărilor vieții de stat. Prin această operație aventuroasă s'au sguduit temelile bine fixate ale unei așezări, și în locul dezvoltării lente și programatice a unei țări care și-a mărit teritoriul, noi suntem puși în fața unui conglomerat fără ținte precise prins de vârtejul primejdios al tuturor începuturilor haotice. Domnii dela Blaj sau Bădăcini transformați în legiuitori, sunt diletanți caraghioși în cazul cel mai bun, fiindcă de obicei sunt exponenții spiritului străin în care a respirat trecutul care-i urmărește și azi în toate actele lor. Lăsând la o parte latura morală a chestiunii, care exclude posibilitatea de-a da frânele țării pe mâna acelora care au fost împotriva ei, rolul de conducere a patriei-mume se impune ca o problemă elementară a siguranței de stat.

În toate părțile a fost la fel, procesul de augmentare a patrioniului unui popor are aceleași legi.

Cine și-ar putea închipui de pildă, că în Jugo-Slavia, Sârbia veche, care reprezenta sâmburele istoric al unei neafărări de stat și care s'a asvârlit în război călăuzită de ipnoza unui ideal de rasă, ar fi putut abdica după zece ani de la rolul normal ce-i revenea în conducerea noului stat și-ar fi consimțit să-și transpuie punctul arhimedic la Zagreb în Croația? Cine e naivul care ar fi admis un moment măcar gluma năroadă că Pavel Radici ar fi fost lăsat să vie la Belgrad, să se facă stăpân cu toată șlehta lui de înfierbântat demagog? Putea vechea Sârbie să se smulgă din valtra străveche a despoșilor ei medievali, ca să intre sub comanda divagațiilor croate, din care se resimțea până la mari depărtări otrava putregaiului austriac de ieri? Putea oare armata sârbă, care sângerase atâta vreme și plimbuse frenezia unui vis în retragerea grozavă prin munții Albaniei spre Corfu, putea să sufere încălecarea auxiliarilor inamicului din recentul război? Rezultatul s'a văzut! Pavel Radici antiregăteanul a pășit-o rău, iar Regele Alexandru din conacul lui dela Belgrad, când a văzut că târgul politic e prea slobod la gură, l'a suprimat pur și simplu, și în loc să facă șapte parlamente câte erau fostele provincii de sub sceptul lui, l'a suprimat și pe cel din Capitală și a făcut act de voință individuală, inaugurând dictatura.

Iată procesul din vecini, care poate fi urmărit la fel și în Ceho-Slovia ieșită iarăși dintr'o îmbinare de provincii, unde rolul patriei-mume îl deține Bohemia de ieri, fără să-i treacă prin mințe cuiva farsa de rău gust că Praga ar putea fi eclipsată la un moment dat de Bratislava și părintele Hlinka ar putea să se mute în Hradzin, ca suprem îndrumător al politicei ceho-slovaice...

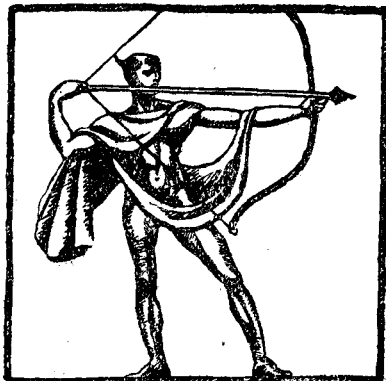
Eclipsa vechiului Regat nu e o atingere de prestigiu local, ci o gravă lovitură dată ideii de stat.

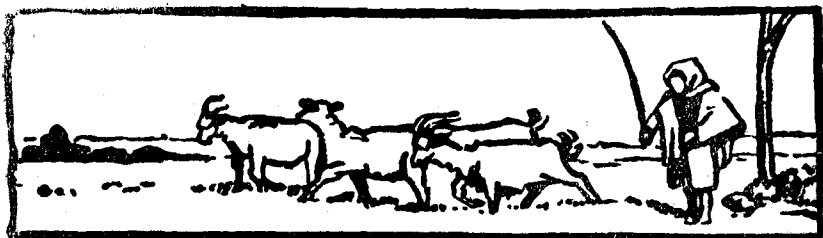
Cine nu simte și nu remarcă acest adevăr, acela e un spirit strâmt care nu vede pădurea de copaci, și închis în găoacea unui regionalism meschin poate compromite interesele marelui tot.

Ori-ce creer echilibrat, care s'a străduit pentru unitatea noastră și vrea s'o menție, trebuie să ceară reabilitarea energiei primordiale în rezervoriul de forțe de care dispune țara.

Numai astfel poate gândi un bun Român!

OCTAVIAN GOGA

Pactul dela Ciucea și problema minorităților

Publicarea textului aproximativ al așa numitului pact dela Ciucea de către ziarul *Patria* din Cluj a fost un gest de apărare a guvernului d-lui Iuliu Maniu, care, arătând față de foștii funcționari maghiari o suspectă dărnicie într'un moment nepotrivit, și-a atras asupra sa toată desaprobarrea opiniei publice românești. Șeful partidului național-țărănist, autorul fericit al unei unice conferințe asupra minorităților, a ținut să se desvinovățească arătând, că și celelalte partide au dat dovada unui spirit de concilianță față de concetățenii noștri de alt neam și de altă limbă, ceea ce le răpește, cum s'ar zice, dreptul de a critica mărinimia cărmuitorilor de astăzi.

Această judecată, de o amuzantă naivitate, a dat greș dela început. De aceea, nici scoaterea la iveală a „senzaționalului document“ n'a avut efectul dorit. Lumea dela noi nu-i așa de orbită, să nu înțeleagă deosebirea dintre o simplă împărțeață de pensii, pusă la cale de câțiva advocați guvernamentali în căutarea unei clientele cu peșișii, și dorința de a rezolva, în ansamblul ei, printr'un acord integral, chestiunea complicată a drepturilor și îndatoririlor minoritare.

Înainte de a pune mâna pe conducerea trebilor publice din România-întregită, d. Iuliu Maniu și tovarășii săi de luptă, au făcut tot ceea ce le-a stat în putință să împiedice cristalizarea unei politici permanente a tuturor partidelor românești în ceea ce privește regimul minorităților. Cetele de dervși ale demagogiei național-țărăniste, nerăbdătoare să scape cât mai de grabă din smârcurile opoziției prin câștigarea, cu orice preț, a cât mai multor voturi, au mărturisit și în această problemă de interes obștească aceeași concepție electorală, încercând aceeași momeală mincinoasă a fiecărei categorii de alegători. Au făgăduit solemn, în toate ocaziile, înfăptuirea imediată a punctelor dela Alba Iulia, adică: „dreptul fiecărui popor de a se instrui, a se administra și a se judeca în limba proprie, prin indivizi aleși din sânul lui“.

Stingheriți de această supralicitare fără scrupul, lipsită chiar și de scuza unei convingeri sincere, oamenii politici cu răspundere, cari nu puteau să promită acordarea autonomiei naționale pe seama minorităților nici pentru a le înșela, nici pentru a se ține de cuvânt, erau puși într-o situație dintre cele mai grele. În toate convorbirile lor cu reprezentanții grupărilor minoritare erau asaltați de aceeași ripostă: — „Da, însă d. Iuliu Maniu s'a angajat să realizeze hotărârile dela Alba Iulia!“ Înțelege oricine, că era oarecum penibil să li se dea acestor proaspeți cetățeni ai țării, încă neimprieteniți cu soarta lor cea nouă, avertismentul amical, că d. Iuliu Maniu nu se va ține de vorbă niciodată.

Așa numitul pact dela Ciucea s'a născut într'un moment când minoritățile înși-le ajunseseră la această convingere. Acordul politic încheiat cu partidul poporului în vederea viitoarei sale guvernări, — și numai pentru o asemenea eventualitate, — desbrăcat, prin urmare, de orice oportunism interesat, a însemnat cea dintâi revenire a conducătorilor maghiarimei din Ardeal la sentimentul realității înconjurătoare, subliniind categoric renunțarea la autonomia națională promisă la Alba-Iulia și fixând în cadrele ideii statului român unitar limita revendicărilor minoritare.

Această limită n'a fost depășită în niciun sens.)

* * *

Experiența guvernării ne-a învățat în ce măsură se pot satisface pretențiunile minorităților dela noi, în cadrul tratatelor pe cari le-am semnat, dar cu respectul îndreptățitelor noastre aspirații naționale. Cercetările s'au făcut în toate direcțiile. În practica mecanismului administrativ, unde am văzut cu ochii noștri până la ce limită se poate întinde plapuma autonomiei locale. Pe tărâmul economic, unde atât de anevoie izbutim să ștergem nedreptățile trecutului. În organizarea învățământului, unde am îngăduit minorităților să înregistreze progrese, chiar față de stările de dinainte de război. Pretutideni am avut destul răgaz să luăm contact cu problema, să tragem concluzii și să ne fixăm principiile călăuzitoare.

Am respectat libertatea cultului religios pe seama cetățenilor noștri de altă lege și de altă limbă; le-am lăsat posibilitatea unei ne-stingherite dezvoltări a culturii lor proprii; i-am posfit să ia parte la conducerea treburilor obștești în proporția numărului lor; le-am lăsat deschise toate carierele retribuite din bugetul țării, pierzându-și slujba numai aceia, cari au refuzat să depună jurământul către statul român. N'am născocit și n'am mânuit nici o armă pentru a-i desnaționaliza cu sila; nu i-am boicotat; nu le-am închis școalele; nu ne-am gândit să întrebuițăm puterea noastră politică pentru a-i sărăci.

Nu ne-am mai adus aminte de soarta pe care ne-o croiseră foștii asupritori, pe vremea când toată energia noastră vitală trebuia să ne-o cheltuim pentru apărarea ființei noastre etnice în fața neîn-duratului val de maghiarizare. Am uitat legile contelui Apponyi;

am uitat pornirea sadică a solgăbirăilor împotriva „valahilor puturoși”; am uitat pe țărani împușcați în alegeri pentru vina de a fi dorit să fie reprezentanți în Camera dela Budapesta de un deputat român. N'am uitat, însă, și nici nu ne-ar fi fost îngăduit să uităm, că avem de de-săvârșit o legitimă operație de *restitutio in integrum* pe acest pământ al strămoșilor noștri, unde o mie de ani, în loc să fim stăpâni, am fost robii disprețuți, cărora nu li se recunoaștea dreptul la viață decât pe prețul odios al renegării . . .

Nicio încercare de a rezolva problema minoritară n'ar putea să nu fiină seama de această moștenire istorică, pornind dintru început dela ideea cardinală, că România așa cum a ieșit din vitregia timpurilor, cu toate știrbirile de fajadă rămase pe urma apăsării seculare, nu e un stat de naționalități, ci un stat național. Așa fiind, structura sa internă nu va îmbrăca nici când haina peficită a federalismului, ca să lase frânturilor de naționalități de pe teritoriul său o guvernare de-sine-stătătoare, fiindcă la temelia ei stă perfecta coeziune a națiunii majoritare.

Intre individ, cu cercul său strâmt de năzuinți egoiste, și statul însuș, cu necesitățile superioare ale idealurilor colective, așteaptă în fiecare clipă să incolțească sămânța unui conflict de interese potrivnice. Altminteri n'ar mai fi nevoie de atâtea legi scrise, cari să limiteze drepturile personale ale insului izolat, indicându-i totdeodată datoriile sale către colectivitate. Minoritățile noastre se înfățișează, la rândul lor, ca organisme cu năzuinți deosebite de necesitățile superioare ale idealurilor colective românești. O legiferare în această materie nu însemnează altceva decât încercarea de a armoniza interesele pornite să intre în conflict, limitând drepturile celor pușini și indicând datoriile lor către cei mulți.

* * *

Așa numitul pact dela Ciucea a mai realizat, însă, și un alt câștig.

În primii ani, cari au urmat închegării actualelor hotare ale României, minoritățile dela noi, cu deosebire unele căpetenii ale maghiarimei din Ardeal au umblat pe cărări greșite. Ele n'au vrut să priceapă, că deslegarea tuturor chestiunilor cari le interesează nu vine nici dela Berlin, nici dela Budapesta, nici dela Liga Nașionilor, ci dela București. Au stăruiț într'o periculoasă orientare centrifugă, meru cu privirile îndreptate dincolo de graniță, așteptând de-acolo alinarea suferințelor lor, adesea închipuie, de foarte multe ori fără leac.

Minoritățile n'au avut nici un motiv să adopte această politică. Înfăi, fiindcă nici o ocrotire din afară nu le poate garanta mai bine des-voltarea lor pașnică decât proverbiala toleranță românească. Al doilea, fiindcă nici un câștig real nu le va veni vreodată, nici dela Berlin, nici dela Budapesta, nici dela Liga Nașionilor. Problema minoritară nu se poate rezolva decât în cadrul legiuirilor românești.

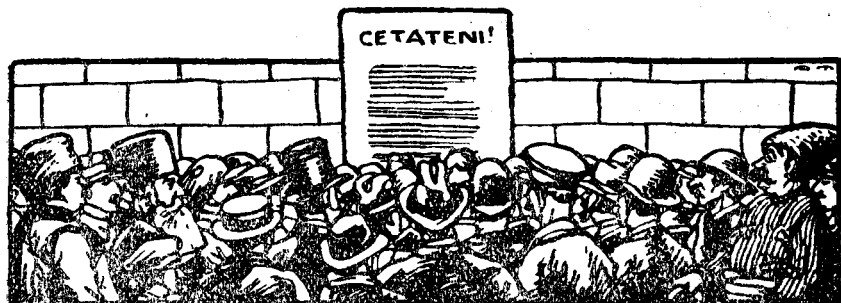
Pe acest principiu s'a întemeiat așa numitul pact dela Ciucea, care n'a fost o târguială dela partid la partid pentru satisfacerea unor interese restrânse, ci un adevărat statut al minorității maghiare, pe care reprezentanții acesteia l'au acceptat, mărturisind prin însuș acest act posibilitatea de a se acomoda pe deplin, sub exclusiva ocrotire a dreptății românești, cu realitatea definitivă a României-întregite. Această recunoaștere s'a făcut fără nici o concesiune primejdioasă pentru unitatea țării noastre unite. Fără nici o jignire a sentimentului patriotic românesc. Numai cu respectarea unor juste revendicări, pe temeiul cărora oricând se va putea ratifica mărturisirea de loialitate a concetățenilor noștri de alt neam și de altă limbă.

Din nefericire, conducătorii partidului maghiar, ispitiți din nou, după o oarecare trecere de vreme, de făgăduielile supra-licifatorilor, s'au îndreptat iarăș spre mirajul Albei-Iuliei și au luat din nou calea plângerilor la Societatea Națiunilor, denunțând înțelegerea cu partidul poporului și disprețuind, cu mult înainte de recolta lor, roadele unei chibzuite împăcări cu propriul lor destin.

A cui a fost pierderea cea mare, se va vedea.

ALEXANDRU HODOȘ

Cauzele crizei financiare

— Un mijloc de îndreptare —

România trece printr'o grea criză financiară, a cărei cauză trebuie căutată, înainte de orice, în deficitul cantitativ cât și calitativ al producției noastre agricole.

Dovada acestei afirmațiuni se poate face ușor, comparând quantumul exportului nostru de cereale, înainte și după război. Făcând această comparație, constatăm că, pe când exportul de secară, orz, ovăz și porumb a rămas aproape staționar, exportul de grâu a suferit o scădere excepțională.

De pildă, în perioada anilor 1909—1913 România a exportat în mijlociu 133000*) vagoane de grâu pe fiecare an, pe când în perioada 1921—1925 n'a mai exportat decât abia cinci mii de vagoane, cu o diferență în minus de 128.000 vagoane anual.

Astfel, după aceleași date, în cei zece ani de după război, România n'a exportat decât aproximativ 50 de mii de vagoane de grâu, în loc de 1.330.000 de vagoane, cât ar fi trebuit să exporteze, dacă condițiunile de producție ar fi rămas aceleași ca înainte de război.

Cât de mare este valoarea acestui *manco* al economiei noastre naționale se poate calcula de oricine. Ea trece de patru miliarde lei aur, dovedind, prin enormitatea ei, afirmația noastră că motivul de

*) Datele sunt citate după „Institutul Internațional“ din Roma.

căpetenie al crizei financiare trebuie căutat în scăderea producției noastre agricole.

* * *

Explicația acestui deficit formidabil în exportul nostru de grâu, cea mai apreciată dintre cereale pe toate piețele mondiale, o găsim, în întregime, în exproprierea marilor latifundii. În România de ieri exista o mare proprietate înfloritoare, a cărei scop de căpetenie era să scoată din pământ o producție cât de abundentă.

Cu ajutorul țaranului muncitor, marele proprietar sau arendaș cultiva moșia, dacă nu chiar după ultimele metode ale agriculturii moderne, totuși în mod sistematic. El putea astfel să obțină o producție cât de mare și, grație acestei strânse colaborări dintre proprietar, cu capitalul, cu creditul și cu mașinile lui, și dintre țaran, cu hărnicia lui deosebită, mica Românie devenise unul din grânarele cele mai importante ale Europei.

Marele proprietar făcea arăturile la vreme, ara adânc, făcea ogoare, selecționa sămânța cu triorul, o saramura și o băga în pământ cu semănătoarea în rânduri. Primăvara plivea holdele, înălăturând buruenile și căutând astfel să producă a marfă de calitate superioară.

Lucrând în acest mod, marea proprietate reușise să producă grâne căutate și apreciate pe piețele europene. Ele erau chiar preferate altor produse similare pe toate piețele mari de desfacere, la Geneva, Marsilia, Rotterdam și Hamburg.

Astăzi, însă, grâul românesc a dispărut de pe piața mondială. Nu numai că nu-l cere nimeni, dar ofertele noastre sunt respinse, pentru că grâul nostru este inferior în ce privește calitatea. Cauzele sunt cunoscute de toți acei cari au aprofundat, cât de puțin, chestiunea. Ele se datoresc, aproape în totalitatea lor, modului cum țaranul, înlocuind azi pe marele proprietar, își cultivă pământul.

Ca să fim scurți, vom spune că el lucrează cu aceleași mijloace și după aceleași sisteme, cum lucrau strămoșii noștri, în vechime. Fără mașini, neposedând capitalul necesar să și-l procure și nici înțelegerea necesară în utilitatea lor, el abia sgârbește pământul, nu selecționează sămânța, nu plivește holdele, producând astfel o marfă amestecată cu tot felul de corpuri străine și, pe deasupra, nu se amănă grâu decât pe întinderi restrânse.

Aceasta este situația, și trebuie să ne dăm seama că acestei stări de lucruri, și nu secetei se datorește criza, prin care trece agricultura noastră, și drept urmare țara toată.

Făcând această constatare, nu ne gândim nici de cum să aruncăm o piatră asupra țărănimii, nici să criticăm reforma agrară. Am putea să criticăm, cel mult, felul în care s'a executat. Că s'a făcut, însă, era o necesitate națională.

Ceeace vrem să arătăm este, că dându-se pământ țaranului nu s'a îngrijit nimeni să-l și învețe, mai bine zis să-l silească, cum să cultive pământul.

Statul era dator să ia măsurile de rigoare ca pământul, care își schimbă proprietarul, să nu producă mai puțin, nici cantitativ nici calitativ, decât producea pe vremea vechiului regim, orice scădere a producției însemnând o diminuare a bogăției naționale.

Statul n'a făcut însă nimic în această direcție. Legiuitorul n'a prevăzut criza, care avea să fie urmarea firească a reformei, și n'a căutat să impue țăranului anumite norme de lucru. Ce nu s'a făcut atunci și în anii următori, trebuie să se facă însă astăzi. Este momentul suprem, dacă nu vrem să asistăm la totala prăbușire economică a țării.

În acest scop, statul este dator să intervie și să silească pe țăran, să cultive pământul în mod rațional, pentruca, lipsit de capital și adesea de bunăvoința cuvenită, să fie împiedecat să-l mai cultive pe cont propriu și silit să se constituie în obștii, pe comune și pe safe, pentru a-l lucra în comun, sub direcțiunea și controlul direct și imediat al unor persoane competente.

Acestor obștii să li-se dea directivele necesare, punându-se la dispoziția lor, printr'un Credit Agrar „ad hoc“, ce ar urma să se înființeze, capitalul de exploatare pentru cumpărare de mașini și de semințe selecționate.

Normele, după cari ar trebui să se ghideze acei chemați să înfăptuiască o asemenea reformă, ar trebui să fie cam următoarele :

1. În fiecare comună sau sat din Muntenia, Moldova, Dobrogea și Basarabia*) se înființează asociații sau obștii, din care fac parte toți locuitorii, proprietari de pământ sau nu.

Pot face parte din aceste obștii, însă nu obligator, și proprietarii posedând întinderi de peste 50 de hectare.

2. Obștiile vor fi conduse de săteni fruntași aleși de toții membrii obștei, întruniți în adunare generală. În obștiile, la care participă și proprietarii a mai mult de 50 de hectare, aceștia fac de drept parte din comitetul de conducere.

Alegerea acestui comitet se va face din cinci în cinci ani și membrii lui vor presta serviciul lor cu totul gratuit.

3. Obștiile vor sta sub controlul direct și imediat al Camerelor Agricole și al personalului ce control al Creditului Agrar, ce urmează să se înființeze.

Ele sunt obligate să cultive moșiile după normele stabilite de această lege și după planul întocmit în fiecare caz, la începutul fiecărui an. Acest plan urmează a fi întocmit cel mai târziu până la 30 Noembrie al fiecărui an de comitetul de conducere al obștei și supus spre aprobare organelor județene de control.

Planul va cuprinde toate datele necesare unei sistematice culturi a solului, împărțit în sarlale, destinate fiecare unei anumite specii de cereale, în așa mod, ca să se asigure rotația necesară.

*) În celelalte părți ale țării înființarea obștiilor va fi facultativă.

În planul inițial, ce se va alcătui la înființarea obștei, se va fixa în mod amănunțit capitalul necesar procurării de mașini, de semințe selecționate și eventual de îngrășăminte chimice, capital ce va trebui procurat de Creditul Agrar.

4. Conducătorii obștei, conform planului de lucru aprobat de autoritățile de control, sunt răspunzători față de acestea de executarea lui întocmai. Ei hotărăsc momentul când trebuie să se înceapă fiecare muncă, iar membrii obștei sunt obligați să iasă la muncă, oricând vor fi invitați de cei în drept.

Strângerea recoltei se va face în comun, obștea fiind obligată să construiască, în termen de doi sau trei ani dela înființarea ei, șoproane pentru adăpostirea mașinilor, magazii și pătule, pentru înmagazinarea recoltei până la valorificarea ei.

Din recolta obținută se va păstra mai întâi sămânța necesară campaniei viitoare, se va distribui apoi fiecărui membru al obștei cantitatea necesară pentru hrană, pe timp de un an, iar restul se va valorifica prin Creditul Agrar.

La sfârșitul fiecărui an agricol, după ce se va fi valorificat și porumbul, se va încheia bilanțul anului trecut. Profitul net, după ce se va fi achitat rata cuvenită Creditului Agrar, va fi repartizat după următorul principiu: 50% proprietarilor de pământ, 50% muncitorilor, fie că posedă pământ sau nu, după zilele și muncile prestate de fiecare, astfel că muncitorii cari au și pământ, incasează mai întâi cota cuvenită întinderii de pământ ce-o posed, în al doilea rând, aceea cuvenită pentru retribuirea muncii lor.

După achitarea ratelor datorite creditului, se va depune din profitul net, în fiecare an, tot la Creditul Agrar, o cotă parte de 10—20%, ca fond de rezervă.

În fiecare an, încă dela înființare, se va dedica din profitul net, o cotă de 10% pentru formarea unui fond de asigurare, în caz de incendiu, de grindină, inundații și alte dezastre. Acest fond se va depune tot la Creditul Agrar, însă va fi administrat cu totul a parte, purtând numele de „Fondul asigurărilor obștiilor agricole“.

5. Dela data prorogării acestei legi, în comunele și obștiile în care se înființează obștii, toți locuitorii, muncitori agricoli și proprietari de pământ, sunt ținuți să se supună dispozițiilor ei.

* * *

Acestea ar fi, în linii cu totul generale, normele după care ar trebui înfăptuită aceasta importantă reformă. Le-am expus, cu toate că suntem siguri, că ea nu va putea fi realizată într'un viitor apropiat, convinși însă, că va veni momentul când nu se va găsi altă eșire din situația nenorocită în care ne sbatem, situație care va mai dura încă atâta timp, cât România nu se va ridica din nou la rangul pe care îl ocupa odinioară, printre țările exportatoare de cereale.

V. PARDOS

Privilegiile sârbilor în Banat

Niciun refugiat sârb nu s'a stabilit pe pământul fostei Ungarii fără vreun drept special, sau privilegiu oarecare. Chiar cei dintâi imigrați sârbi, — despoți și nobili, — s'au bucurat de toată avanta-giile regimului feudal ungar, obținând din grația regilor cele mai întinse moșii, ca și nobilimea maghiară. Din această grație regală rezulta și un alt drept, de ordin spiritual, de o capitală importanță pe acele vremuri, și anume, că acești proprietari de pământ puteau să fondeze biserici și mănăstiri proprii, întocmai ca nobilii maghiari. Regele Matei Corvinul și Ladislau II. au consolidat acest drept al sârbilor prin faptul, că i-au scutit pe sârbi de zeciuiala ce trebuiau să o plătească clerului catolic, și pe care o puteau întrebuința pentru organizarea bisericii sârbești din Ungaria.

Dar drepturile și privilegiile acestea erau izolate, privind o seamă de indivizi, puși din grația regală în rând cu nobilimea maghiară. Marea masă națională era guvernată tot de preceptele feoda-lismului, adică îngroșa rândurile iobăgimei. Codificarea privilegiilor colective ale sârbilor se face de-abia la 21 August 1690, de către împăratul Leopold I., după lungi și migăloase tratative între episcopul Isaia Diacoviei, — delegatul adunării naționale a sârbilor, ținută la 18 Iunie 1690 la Belgrad, compusă din episcopii, clerul inferior și șefii populari ai sârbilor de pe cele două maluri ale Dunării — și între Curtea imperială din Viena. Chiar înainte de apariția diplomei imperiale din 21 August 1690, — care publică textul oficial al pri-villegiilor, — împăratul Leopold I. își luase un angajament în acest sens prin manifestul din 6 Aprilie 1690, în preajma ofensivei încera-tă în Balcani, în contra turcilor. În acest manifest, — inspirat de un memoriu a lui Gheorghe Brancovici (1688) — chema la arme

popoarele din Balcani promițându-le, — dacă vor intra în rândurile armatelor sale, — să acorde tuturor provinciilor și popoarelor respective, libertate religioasă, facultatea alegerii unui voevod, precum și alte privilegii și drepturi. Totuși, acest manifest nu prezenta destule garanții pentru patriarhul Cernojevici care, prin tratativele angajate vroia să fixeze cu toată preciziunea drepturile sale și ale episcopilor săi. Anume, patriarhul Cernojevici intenționa să creeze bisericii sale și față de împăratul Austriei, aceeași situație ca cea avută sub turci, unde i se recunoscuse dreptul de a numi pe mitropoliți, episcopi, etc., trimițând un simplu avis Poartei. Cu alte cuvinte, patriarhul Cernojevici cerea împăratului Austriei autonomia ecleziastică și o jurisdicțiune în toată amploarea ei, așa cum i-o recunoscuseră și turcii. Ca teritoriu al acestei jurisdicții sârbii cereau: Serbia, Bulgaria, Dalmația, Bosnia, Iliria, Herțegovina, Muntenegru, până la Mare, Croația, Ungaria, Sirmin, Banat, etc., precum și „orice alte regiuni unde se mai găsească sârbi, sau se vor găsi în viitor“.

Ca rezultat al acestor tratative, împăratul Leopold I. publică la 21 August 1690 diploma imperială de mai jos:¹

Leopold

din mila lui Dumnezeu împărat august și ales al Romanilor, rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei etc., etc. împărtășim grația noastră cesaro-regească și tot binele onorabilului, devotatului și preaiubitorului nostru Arsenie Cernojevici, arhiepiscopul bisericii orientale de rit grecesc al sârbilor, aceeași grație și tot binele episcopilor, clerului și credincioșilor, căpitanilor și vicecăpitanilor, apoi întregii comunități bisericesti de același rit grecesc al sârbilor așezați în Grecia, Bulgaria, Serbia, Herțegovina, Dalmația, Podgoria, Lenopolia și celelalte locuri anexate, și aceeași grație tuturor cișitorilor și auditorilor din prezent și viitor. Am înțeles, nu numai din petiția înaintată de delegatul nostru Isaia Diacovici, episcop de Jenopol, ci și din predarea lui orală, exprimarca omagiilor voastre, pentru că v'am eliberat de sub jugul firan al turcilor și v'am reintegrat în libertatea voastră strămoșească, am luat de asemeni act de promisiunea voastră solemnă că ne veți păstra devotamentul perpetuu ce ne datorafi pentru această mare binefacere, atât voi cât și urmașii voștri, având cea mai mare satisfacție că, recunoscând dreptul nostru și venind la sânul grației și clemenței noastre, ca stăpâniți și rege legitim al vostru, și că ați declarat cu un laudabil curaj sufletesc că în viitor voiți să trăiți și să muriți sub umbra protecției noastre; conform acestora, noi nu numai că vă primim individual și colectiv sub tutela noastră cesaro-regească, dar ca urmare la ferma hotărâre a sufletului vostru, dorim să întărim tot mai mult legăturile dintre voi, fiii voștri și noi, prin documente reale; pârintește vă invităm să prindeți armele în viitor împotriva celui mai mare dușman al creștinismului și cel mai mare persecutor al vostru, sub protecțiunea noastră și conducerea comandanților noștri,

¹ Traducere proprie după textul latinesc.

pentru a șterge nedreptățile, calamitățile și multele mizerii ce vi s'au adus până acum în modul cel mai crud; și pentruca dela început să simțiți blândețea și dragostea puterii și stăpânirii noastre, potrivit cererii voastre am decis cu toată bunăvoința, să vă puteți păstra liber toate tradițiile sârbești, după călindarul vechi, conform legilor bisericii orientale de rit grecesc și să nu suferiți nici o molestare, acum ca și în viitor, în exercițiul acestora din partea nimănui, fie laic, fie cleric, având dreptul să alegeți dintre voi arhiepiscop de limba și naționalitatea sârbească, desemnat de reprezentanții eclesiastici și mireni, iar acest arhiepiscop al vostru să aibă dreptul de dispunere asupra tuturor bisericilor orientale de rit grecesc, de a consacra episcopi și de a numi preoți în mănăstiri, de a zidi biserici unde va fi nevoie, pe cheltuială proprie, în orașe și la sate, a instrui preoți sârbi, cu un cuvânt, să aibă, ca și până aci, toată puterea de a conduce bisericile de rit grecesc, ca și comunitățile de această confesiune, cu propria sa autoritate bisericească, în virtutea privilegiilor acordate vouă de înaintașii noștri, foștii glorioși regi ai Ungariei, în toată Grecia, Serbia, Bulgaria, Dalmația, Bosnia, Ienopolia, Herțegovina, precum și în Croația și Ungaria, unde de fapt există sârbi, și întrucât și până când ne vor rămânea credincioși și devotați nouă, bucurându-se, colectiv sau individual, de dreptul de autonomă conducere asupra lor. Mai departe, are dreptul autonom să dispună asupra tuturor gradelor ierarhice, ca arhiepiscopi, episcopi, călugări și tot felul de preoți de rit grecesc din mănăstiri și biserici, astfel ca nimeni să nu poată săvârși în aceste biserici și mănăstiri vreun abuz de putere, iar în ce privește contribuțiile decimale și locuință să se bucure de vechile drepturi inalienabile; asupra preoților, înafară de noi, să nu aibă nimeni puterea de a-i aresta, singur arhiepiscopul putând pedepsi pe eventualii preoți vinovați, după dreptul bisericesc sau canonic. Conferim și confirmăm toate bisericile și mănăstirile de rit grecesc, precum și toate bunurile aparținătoare acestora, ca și acelea ce aparțin arhiepiscopului și episcopilor, ori de ce natură ar fi, putându-le folosi în baza donațiunii făcută de predecesorii noștri; vom dispune ca bisericile creștine ocupate de turci să vi se restituie de îndată ce vor fi recucerite; nu vom tolera ca cineva, fie preot, fie mirean, să molesteze pe arhiepiscopul sau episcopii voștri atunci când vor vizita bisericile din orașe sau sate, sau vor împărți învățături parohilor și credincioșilor. Am cea mai fermă convingere că vă veți năzui din toate puterile, să vă faceți vrednici de drepturile largi acordate de noi cu bunăvoința unui adevărat părinte, păstrând credința și devotamentul față de noi, totdeauna neschimbat și nezgduit de furtunile și răzvrătirile vremilor. Dealtcum vă asigurăm pe toți împreună și pe fiecare în parte de grația noastră cesaro-regească.

Dată în orașul nostru Viena, în ziua de 21 August anul 1690, al 33-lea al domniei noastre romane, al 36-lea al domniei Ungariei și al 34-lea al Boemiei.¹

Leopold

¹ Iovan Radonici, op. cit. p. p. 103, 168—172 și 208—209.

Dar împăratul Leopold acordând aceste privilegii n'a ținut seamă de dieta ungară, și de aci a luat naștere o dărză rezistență a organelor administrative ungare, fapt care a necesitat continue confirmări și reconfirmări a acestor privilegii, prin circa 40 de potențe și legi,¹ până când au putut fi aplicate. Nici nu era de mirare, căci privilegiile acestea tindeau să-i scoată pe sârbi de sub cărmuirea feudalismului, ceea ce era împotriva întregii structuri social-politice a Ungariei de atunci.

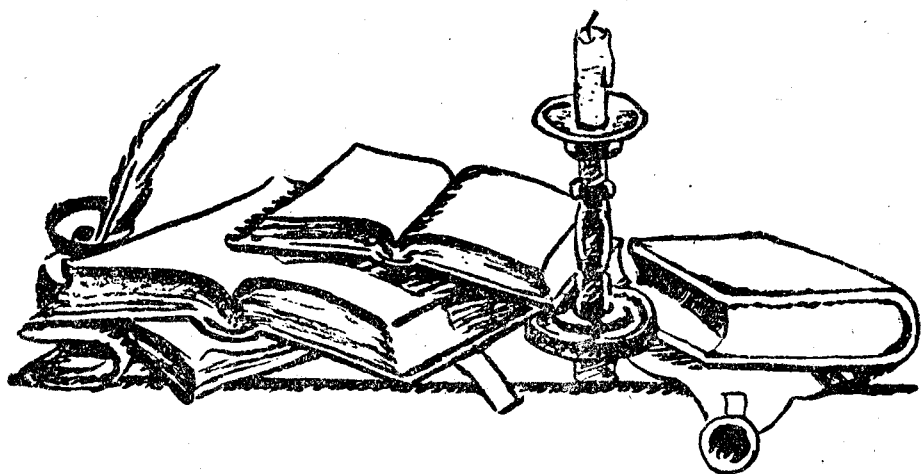
Cu ajutorul acestor privilegii a ajuns poporul pribeag al sârbilor — *die flüchtige Nation*, cum îl numește H. Schwicher² — să constituie stat în stat, și să robească indirect alte popoare, adăugăm noi.

P. NEMOLANU

¹ Mata Kosova: Srpska Pravoslavna Mitropolija Karlovocika, 1910, p. p. 67—70.

² Politische Geschichte der Serben in Ungarn, Bpest, 1880, p. 34.

Pagini de istorie

Incercările lui Carol IV de a reocupa tronul Ungariei

II

Fuga cu aeroplanul

În vara anului 1921 soseau mereu știri din Elveția, că la Hertenstein se pregătește o nouă lovitură. Guvernul maghiar era pus în gardă, nu numai de agenții de pe teritoriul elvețian, ci și de reprezentanții săi de aiurea.

Astfel, însărcinatul de afaceri din București, consilierul de legație Hory, telegrafia la 2 Iunie guvernului său, că în cercurile guvernului român se dă ca sigură întoarcerea apropiată a regelui Carol în Ungaria. — „Această perspectivă dă prilej guvernelor Micii Antante — scria Hory — să ia măsuri grabnice, vorbindu-se chiar despre o convenție militară ce s'ar fi încheiat între România și Ceho-Slovacia“.

În același timp, un agent din Berna comunică informațiile sale, că regele Carol avea să plece prin Bavaria, sau dela Regensburg, pe un vas-motor, să pornească în jos pe Dunăre, spre Komorn.

Toate aceste știri îndemnară guvernul dela Budapesta, prezidat de asistădă de contele Ștefan Befflen, să se pună în legătură cu Carol de Habsburg, făcându-l atent asupra urmărilor unui asemenea pas. La 29 August, amiralul Horthy îi adresă personal o scrisoare, arătându-i pe larg situația și spunându-i, că o prematură înapoere a sa fără invoirea Puterilor, nu putea însemna decât complecta sfârticare a Ungariei. — „Regele să aibă deci răbdare și să aștepte!”

Cu toate aceste avertismente, anturajul lui Carol nu se lăsă bătut, stăruind pe lângă acesta să-și încerce pentru a doua oară norocul, garantându-i de asistădă un succes desăvârșit.

Regele se lăsă convins, însărcinând pe fratele său, arhiducele Max și pe secretarul de legăție Boroviceni, să pregătească fugă. Zicem „fugă”, pentru că, în urma escapadei din primăvară, autoritățile elvețiene își aveau ochii aținși spre Wartenstein, înconjurând castelul cu serioasă pază.

Se hotărî astfel, spre a spori șansele de reușită, ca expediția să se facă pe calea aerului și Boroviceni *cumpără* un avion, pe care avea să-l piloteze căpitanul bavarez, Zimmermann.

În dimineața zilei de 20 Octombrie, regele Carol, însoțit de asistădă de regină, considerată de anturaj ca o puternică aliată, plecă în automobil spre aerodronul din Dübendorf de lângă Zürich, suindu-se la ora 12 pe bordul avionului, iar la 12 și 15 minute aeroplanul se înălță în aer.

La 4, perechea regală sbura peste frontiera Ungariei și la 4 și 10 ateriza în localitatea Dénesfa, în fața castelului contelui Iosif Csiraky, în care se găseau adunați, așteptând pe suverani, contele Iuliu Andrassy, colonelul Lehar, maiorul Ostenburg și alți câțiva legitimiști.

* * *

A doua zi, la 21 Octombrie, dimineața, regele și regina, însoțiți de conspiratori, plecară la Oedenburg, pentru a lua măsurile necesare în vederea suirei pe tron și a „marșului” asupra Budapestei.

În acest scop, Carol însărcină cu formarea noului guvern pe Ștefan Rakowsky, care se și grăbi să-și constituie ministerul cu Andrassy la afacerile străine, Benitzky la interne, Giratz la finanțe și colonelul Lehar la război. Maiorul Ostermann a fost ridicat la rangul de colonel, iar trupelor din Oedenburg și Raab li s'a luat jurământul, comunicându-se, în același timp comandanților militari din Stuhlweissenburg, Zala-Egerszeg, Pécs și Kanizsa-Mare că regele Carol a sosit și a luat comanda armatei.

La Budapesta a ajuns prima știre despre sosirea regelui în ziua de 22 Octombrie, la ora 4 dimineața. În acel moment, regele și regina se găseau într'un tren militar, în drum spre Capitală. În tren se mai afla întreaga „putere armată” de care dispunea regele, adică batalionul de jandarmi comandat de Ostenburg.

La Raab, armata regelui spori, alăturându-i-se aci garnizoana locală, ademenită să depue jurământul, prin afirmația, că „marșul“ avea loc cu consimțământul guvernului.

Acesta, aflând despre noua aventură a lui Carol, hotărî să opue rezistență, deoarece Mica Înțelegere și intervenise pentru îndepărtarea acestuia.

În acel moment însă, regele dispunea de mai multe trupe decât guvernul, astfel că, dacă s'ar fi grăbit să ajungă cât de repede în Capitală, ar fi putut să pătrundă în palatul regal, aproape fără rezistență. Guvernul nu dispunea decât de șase companii de infanterie, două baterii, un escadron de husari și șase până la opt sute studenți, instruiți militarmente.

În fața acestei situații și pentru a evita o vărsare de sânge, contele Bethlen încercă să convingă pe rege, să renunțe la foarte riscata sa întreprindere. Îi comunică, deci, telefonic, în gara din Raab, că Cehoslovacia mobilizase și că Italia și România luaseră de asemenea măsuri militare, rugându-l să se oprească și să aștepte, în orice caz, o scrisoare a regentului, trimisă prin curier.

Scrisoarea sosi, fiind înaintată lui Rakovsky. În ea, Horthy stăruia ca regele să plece, spunând între altele:

— „Mi-am făcut mereu, dezinteresat, datorită, și ultima mea datorie este să arăt, că Ungaria va înceta să mai existe, dacă M. V. va intra, cu armele în mână, în Budapesta“.

De astădată, intervenția regentului nu avu nici un efect. La șase seara, Rakowsky chemă la contele Bethlen, făcându-l răspunzător de sângele vărsat și îl somă să se supue voinței regale. Bethlen arată, că atitudinea amenințătoare a marilor și micilor Puteri îl silesc să opue rezistență, rugând pe Rakowsky să amâne „ofensiva“. Rakowsky declară, însă, că nu va mai aștepta un singur moment și trupele își continuă înaintarea spre Capitală.

* * *

Garnizoanele din Ács și din Tata, ultimul obstacol înainte de Budapesta, prin surprindere au fost siliți să depue jurământul și, în dimineața următoare, 23 Octombrie, trupele regelui se apropiau de Capitală.

Acolo, guvernul luase în grabă măsuri pentru a aduce trupe din provincie. Primele trupe, puse sub comanda generalului Nagy, au sosit în aceeași dimineață din Czegled, primind ordin să ocupe înălțimile dela Budaörs, din preajina Capitalei. Studenții, de cari am vorbit mai sus, se alăturaseră acestor trupe, desfășurându-se cu frontul spre linia ferată, pe care aveau să sosească trupele „dușmane“.

Douăzeci de minute după această operație, adică la opt fără, câteva minute, au și început să sosească în stațiunea apropiată, Törökbálint, trenurile militare ale regelui, fiind primite de studenți cu focuri de armă. Trenurile se opriră, trupele regale, debarcând, trecură

la contra-atac, reușind să reducă pe studenți repede la tăcere și să-i facă prizonieri.

Încă odată ar mai fi fost acum ocazie, să se pună capăt ridi-
colei aventuri. Feldmareșalul Hegedüs, din suita regelui, chemă pe
generalul Nagy la telefon, încercând să-l convingă să înceteze lupta.

— „Regele, în fruntea a opt batalioane, se găsește în fața
Capitaliei — spunea Hegedüs — și va intra în oraș, chiar cu prețul
unor lupte de stradă“.

Nagy rugă pe feldmareșal să interviev pe lângă rege, să renunțe
la o întreprindere, dinainte condamnată să eșueze.

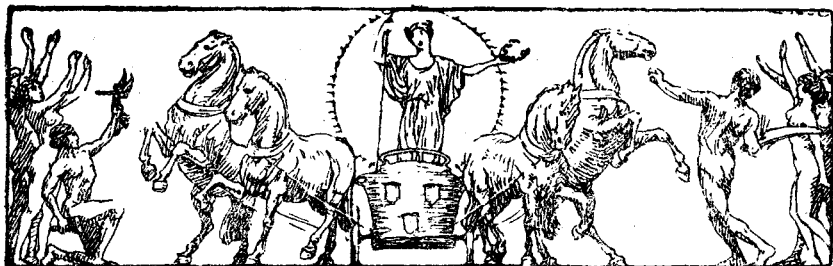
— „Interesul țării și al națiunii — spunea Nagy — silește
guvernul să se opue regelui cu toate forțele, Dacă M. Sa dorește,
poate veni, urmat de o mică suită, în oraș, să audă din gura
reprezentanților Antantei, pretențiunile acesteia“.

La refuzul regelui de a răspunde acestei invitații, Nagy rugă
pe Hegedüs să vie el, să se convingă, cât de gravă era situația.
După lungi tratative, feldmareșalul se învoi, în sfârșit, să vie la
Budapesta și, la nouă și jumătate, fu primit de contele Bethlen, în
cabinetul căruia găsi pe reprezentantul Angliei.

Acesta îi comunică ordinele primite dela Paris și Londra. Cu
niciun preț nu se admitea înapoierea regelui. Dacă Carol avea să
intre totuși în Budapesta, Mica Antantă va declara imediat război
cu consimțământul marilor Puteri, iar trupele României, Ceho-Slovaciei
și Jugoslaviei îl vor sili să abdice și-l vor goni din țară.

Mareșalul Hegedüs părăsi imediat orașul, îndreptându-se spre
Bicske, unde regele aștepta, în tren, rezultatul convorbirii.

VIRGIL P. RÂMNICIANU

București—Paris

— Afinități sufletești româno-franceze —

De un șir de ani încoace multe lucruri s'au schimbat la noi în Transilvania. S'au produs schimbări mai cu seamă în domeniul literar și cultural. S'a schimbat — și se schimbă pe zi ce merge — însuși felul nostru de a ne manifesta sufletește, aspectul gândirii și al simțirii noastre. Intelectualul ardelean a început a-și primumi ideile, concepțiile și preferințele de ordin spiritual.

Iată, de pildă, limba franceză, care până ieri la noi era neglijată și prea puțin cunoscută, începe a fi îndrăgită. Accentele ei de o elegantă sonoritate încep să răsune în școli ca și'n conversațiile particulare, pe stradă și în saloane. Cărțile germane și maghiare au început să se eclipseze din vitrina librăriilor, sau cel puțin să se adune într'un colț mai retras, cedând locul de frunte operelor și publicațiilor franțuzești. Cunosce orașe ardeleni, unde intelectualii români au înființat câte un „Cerc cultural franco-român” în cadrele căruia se țin conferințe publice în limba franceză, cu drag ascultate, în special de tânăra generație.

Este un nou curent spiritual. Este o nouă atmosferă intelectuală, care a început a pătrunde în clasa noastră cultă. Cărturarii ardeleni au început a învăța franțuzește și paralel cu aceasta au început a-și cizela și propriul grai matern. Parcă vorbesc mai repede și mai corect românește, decând au rupt contactul spiritual cu Budapesta.

De unde acest curent primumitor ?

Dela București, de sigur. Cu mult înainte de a fi capitala tuturor românilor, la București limba franceză se vorbea în saloane cu aceeași ușurință și elegantă, ca la Paris. Iar contactul sufletesc dintre aceste două capitale, una dela răsărit, alta dela apusul Europei, era în anumite privințe mai viu și mai strâns decând, bună oară, cel dintre București și Huși. S'ar părea un lucru de necrezut, sau cel puțin exagerat.

Un prieten mă întreba: cum se explică această apropiere între cel mai cult și mai civilizat popor al lumii, și între noi, un neam de oameni, cari abia avem la spate un veac de existență politică și culturală independentă? Și cum s'a putut creia o înrudire atât de pronunțată, bazată pe un schimb de idei, între două popoare situate geograficește atât de departe unul de altul, trăind fiecare în altă atmosferă culturală și supus fiecare unui proces istoric cu totul diferit?

Sunt întrebări, pe care și-le-au pus intelectuali români și minoritari ardeleni deopotrivă, și la care se poate răspunde mai pe larg și mai pe scurt. Iată ce le-am răspunde în linii generale.

Pentru a ne explica fenomenul trebuie să mergem la originea lui. Contactul spiritual între București și Paris are o vechime de un veac și mai bine.

* * *

La începutul veacului trecut, dincolo, în Principatele românești, se ciocnesc două curente culturale: deoparte era vechea cultură de origine grecească sau bizantină, de altă parte era noul curent cultural european, curentul de idei inaugurat de marea revoluție franceză. Sub influența acestor idei, popoarele din Orient încep să se trezească și ele la conștiința națională. Suntem în epoca lui Gheorghe Lazăr și a lui Tudor Vladimirescu. Boierii din Muntenia, sub presiunea satelor, încep a se deștepta la adevărata conștiință de neam și a se gândi să scuture din grumazi domnia fanarioșilor, în cari nu mai vedeau acum „prieteni ocrotitori“, ci dușmani exploataitori ai țării.

La anul 1821 românii din țara lui Vodă Ipsilanti nu mai aleargă sub steagurile libertății grecești, nu se fac „ceteriști“, cum le-o cereau boierii fanarioși, ci se îndreaptă încotro-i frăgea inima: *către zăușii libertății românești*, în fața căreia și pleacă steagurile și se închină pentru întâia oară în limba românească.

Cel dintâi factor, care contribuie la apropierea de cultura franceză este, deci, momentul acesta istoric: emanciparea sufletului românesc de sub tutoratul politice și al culturii grecești, moment ce coincide cu întemeierea celor dintâi școli românești în Muntenia.

La aceasta se asociază o altă împrejurare. În raporturile diplomatice la „Poarta“ Sultanului din Constantinopol, se produce o schimbare însemnată. În locul limbei italiene de până aci, franceza devine limba diplomatică la curțile împărătești. Pentru a se putea înțelege cu trimișii Sultanului și ai altor țări, Domnul Munteniei începe a învăța francezește, cu toată familia și curtea lui. La rândul lor, boierii și toți cei cu situații înalte imită și ei protocolul curții. Învață toți franceza, pentru a fi la curent și „la modă“. În nici o țară n'a existat nobilime sau aristocrație, care să nu se închine modei. Acestea sunt începuturile influenței franțuzești la noi. Curentul este alimentat și susținut apoi de o altă împrejurare, pe cât de norocoasă, pe atât de importantă.

În urma ororilor revoluției franceze, foarte multe familii aristo-

crate din Franța au fost silitе să-și scape viața, luând bățul pribegiei și plecând în lumea largă. Unele din aceste familii pribegice, pripașite la început în Polonia și Ungaria, au ajuns până la noi în Țara Românească, s'au stabilit la București și'n alte orașe de provincie, angajându-se ca profesori de franțuzește pentru copiii boierilor. Sunt cei dinfai dascăli, cari aduc la noi în țară limba lui Molière, în toată frumuseța și eleganța ei.

* * *

Iată cei trei factori, grație cărora boierimea și clasa noastră cultă se debarasează pe încetul de patronatul culturii grecești, pentru ca să intre în angrenajul și'n sfera de influență a culturii franceze.

Cei câțiva scăitori români, cari trăiau pe atunci, sunt mereu în contact cu literatura franceză, din comorile căreia încep a traduce și pe limba noastră, de sigur pentru desfătarea sufletească a celor cari nu șiau încă franțuzește.

La anul 1820 Văcărescu traduce opera dramatică „*Britanicus*“, a lui Jean Racine. Alecu Beldiman traduce pe „*Oreste*“ de Voltaire, iar Negruzzi traduce baladele lui Victor Hugo.

Cu toate greutățile de comunicație, cu toată distanța enormă între București și Paris, începe de acum un contact mai viu. La anul 1822 guvernul român trimite câțiva fineri bursieri la Paris pentru a-și complecta studiile. Băieți subțiri și de familie, acești „bursieri“ reînțorși în patrie, aduc în suflet ideologia entuziastă și democratică a nobilei și glorioasei națiuni franceze. Aceasta a fost generația patrioților, care a pus temeliele constituționale ale României democratice de mai târziu. Pela anul 1835, studenții români de Paris erau atât de numeroși, încât își aveau deja societatea lor de lectură, al cărei președinte de onoare era însuși Lamartine, marele poet și mai târziu șeful guvernului. Societatea aceasta era în strânsă legătură cu „*Cercul democratic*“ al lui Louis Blanc, directorul revistei „*Les Écoles*“.

Între primii ascultători ai institutului „*Collège de France*“ aflăm pe Nicolae Bălcescu, entusiastul patriot și om politic dela 1848. Generația acestor fineri dela Paris ni-a dat mai târziu, pela 1860—1866, pe marii făuritori și îndrumători ai României lui Vodă Cuza: pe frații Golești, C. Negri, Ion Ghica, V. Alexandri, Ion Brătianu și mulți alții.

Limba și literatura română primește deacum tot mai multe sugestii și influențe franceze. Versurile lui Bolintineanu și Alexandri, în ansamblul lor, poartă pecetea romantismului francez.

* * *

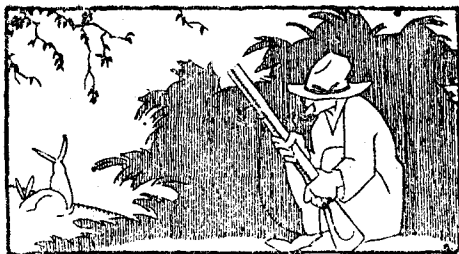
Noul curent spiritual, al așa numiților „*bonjouristi*“, deși n'a prins numai decât a-și face drum în opinia publică, deși a dat naștere la discuții aprinse și polemici violente, cari au durat ani de rând, și

totuși și-a croit albic sigură. În scurtă vreme, limba și cultura franceză a fost definitiv îmbrățișată de intelectualitatea românească de dincolo de Carpați.

Influența spiritului francez domină de atunci toate manifestările vieții intelectuale din Țara Românească. În politică, în artă și în literatură deopotrivă. Toate curente de idei, sociale sau politice, pornite din Franța dela 1848 încoace, toate epocile marcante din istoria poporului francez, și-au avut ecoul și repercusiunile lor asupra spiritului public românesc. Adeseori o mișcare politică din Paris, o cauză publică pur franceză, locală, la București a fost naționalizată și după câteva zile prefăcută în cauză românească. Orice problemă laudată sau detestată în ziarele mari din Paris este tratată la fel și în presa din București. Opinia sau cartea unui savant francez este pentru specialistul dela București o autoritate.

Este raportul de înțelegere dintre maieștrii și ucenici.

G. H. TULBURE

Cultul muncii

Toate frământările și năzuințele noastre, toate proiectele elaborate cu înțelepciune, cunoștință și sinceritate pentru consolidarea țării, vor rămânea sterpe, dacă nu vom pune la temelul futuror: *cultul muncii*. Consolidarea este în esența ei o serie, un lanț de mici și mari realizări, de entități nouă, de o nouă substanță, la care nu se poate ajunge nici prin proiecte, nici prin combinații intelectuale, ori cât de ingenioase, ci numai prin muncă creatoare.

Fugim, mai ales generațiile de după războiu, de muncă, ca și când ea ar fi osândă și nu binecuvântare. Alergăm după câștigul, după traiul fără eforturi, ca și când energia ce am cheltui-o în muncă încordată ar însemna moartea noastră. Ne înșelăm, imaginându-ne că muncim, cufundându-ne în vorbe și agitații, din care se compune la noi ceea ce se numește viață politică, activitate politică.

Dar ne vom sbate pe loc, ca peștele pe uscat, câtă vreme toți cetățenii de după războiu nu vor reveni, cu convingere și sinceritate, la cultul muncii.

Numai privită de departe munca poate fi socotită osândă pentru om. Văzută și analizată de aproape, munca rămâne binecuvântarea noastră.

Numai prin muncă omul a fost îndreptat către țința lui primordială, aceea de a stăpâni pământul. Cu ridicări și coborâri prin milenii și milenii, omul înaintează spre acest destin. Răpus de desnădejde, înviat de credință, cu sudori pe frunte, cu sudori de sânge în suflet, muncind din zori și până'n noapte, prin creația lui, prin descoperirea lui, omul cucerește, din veac în veac, tot mai mult pământul. Pătrunde tot mai adânc misterul ce ne înconjoară, supune, la trebuințele lui, legile firii, cari nu mai sunt supuse decât Ziditorului lui. Apa și focul, aerul și vântul, aburul și gazele, electricitatea și lumina soarelui, toate puterile firii, slujbașe ale Domnului, lucrează tot mai mult în locul omului, supuse poruncilor lui.

Fără binecuvântarea muncii, lumea ar fi pustie, în afară de lu-

crurile și legile dintru început ale Domnului. Nici o creație nouă nu s'ar mai fi ivit pe pământ. Minte și simțirea, fără constrângerea muncii, ne-ar fi lăsat sterpi.

Numai prin muncă și creație omul va stăpâni tot mai mult pământul. Numai prin ele se pot ivi temeiurile consolidării unei țări, pe care unii voim s'o vedem răsărind din vorbe goale și din activități neproductive, care au darul să desperecheze energiile unui neam, nu să le adune concentrice.

* * *

Nici odată nu vom supune în așa măsură legile firii încât munca, efortarea noastră pentru asigurarea existenței, să înceteze. Nici odată nu vor veni pe pământ vremile de tristeță insuportabilă, când omul să nu mai aibă ce lucra.

Ceeace omenirea a realizat până acum și va realiza în mileniiile viitoare, nu e și nu va fi decât ușurarea muncii, *umanizarea ei*. Ideea va fi o astfel de ușurare a muncii, încât ea să nu întrecă *puterile muncitorului*, puterile omului. Să nu le întrecă și să nu le utilizeze numai întru căștigarea existenței, umplându-ne toate ceasurile vieții, ci să lase vreme și pentru odihna trupului și recreierea sau delectarea spiritului.

Ori ce muncă cu duhul sau cu trupul e binecuvântată. Din oricare se înalță cel mai frumos cântec, ce umple când sufletul omului, când văzduhul Domnului.

Există o singură muncă neagră, blestemată: e munca peste puterile omului. Nimic nu poartă pecetea blestemului, pecetea osândei celei dintâi, ca această muncă. Oricare alta îl înalță pe om, aceasta îl degradează, îl umilește cumplit, punându-l în rândul viețuitoarelor necuvântătoare. Numai ea îi pune grumazul în jug.

Jug trupesc, ori jug spiritual, tot una e! Epuizarea totală a forțelor trupesti și spirituale prin munca peste puteri, e singurul blestem al ei. Numai această muncă blestemată nu are loc în umanitate, nu are cântec.

* * *

Când omul s'a văzut singur în lume, fără asemănare nici cu focul, nici cu apa, nici cu piatra, nici cu arborele, nici cu celelalte viețuitoare, numai prin muncă și creație a putut să astupe, în parte, această copleșitoare singurățate. Când a văzut că prin muncă și creație el singur zidește, creiază, face lucruri nouă, a simțit că e făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, și L-a descoperit.

Din începuturi până azi, și până la capătul veacurilor, cine a iscodit ori va afla alt leac al suferințelor și durerilor omenești, decât munca? Numai ea își poate abate gândurile arse de para neputinții de-a înțelege totul; numai ea depărtează sabia neliniștii mistice ce te chinuște. Munca singură duce la muma mântuirii noastre pe pământ, — de câteori suntem puși pe jarul gândului nehodinit sau al simțirii rănite ori nemângăiate, — la *uitare*. Și, până la sfârșitul vre-

milor, nici întâmplarea, nici soarta, nici înțelepciunea omenească nu vor putea descoperi alt mijloc pentru uitare, decât munca.

De tine însuși nu te poți ascunde, nu poți fugi, nici în peșteri, nici sub pământ, nici în văzduh, ci numai în muncă, transplantându-te pe tine, gând și simțire, în ea. În muncă te împărăștii, ea te absoarbe.

Sau bucuria supremă a vieții, — atingerea ta de umbra hainei Celui nepătruns, — se poate câștiga fără muncirea spiritului, fără înnobilitatea lor prin muncă stăruitoare, fără elevația creației? Sau dacă marea descoperire ți se dă deodată, fără să știi de unde vine, se poate ea păstra și poate rodi în tine, fără activitatea spiritului, a intelectului, cât și a simțirii?

* * *

Iată numai câteva considerații, care însă ne pot îndemna să ne închinăm altarului muncii, să ne facem din ea un cult. Cei cari fug de ea nu-și dau seama că întreaga sănătate a trupului și prosperitatea spiritului, nu se poate păstra fără de muncă. Și, încunjurându-o mereu, căutând vecinic pretexte de a nu se apropia de ea, se trezesc îmbătrâniți înainte de vreme, și trupește și sufletește, și aceasta în cazul cel mai bun. De obicei cei ce urăsc munca, putrezesc de vreme, cufundându-se în toate patimile umilitoare și distrugătoare ale firii omenești.

Cultul muncii!

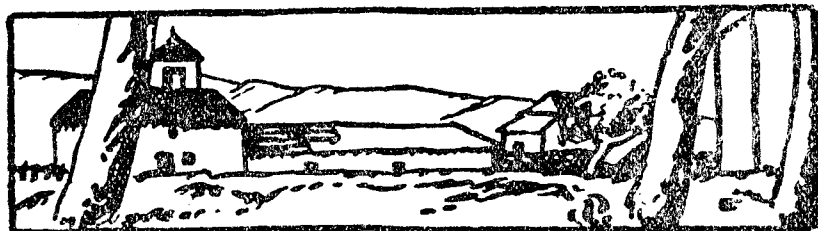
Dar noi suntem așa de departe de el! La noi, într'o pătură socială mai ales, care crește din an în an, munca harnică și creatoare e bătută constant de *învârteală*, și adeseori aceasta din urmă e preferată, e socotită superioară, când reușește!

Cine caută la noi pe adevărații muncitori și-i pune în frunte? Către ei merge răsplata în viața noastră publică? Ei sunt cei distinși, cei înaintați? Se încurajează la noi munca creatoare?

Se întâmplă, de cele mai multe ori, cu totul dinpotrivă. Muncitorul cinstit se trezește adeseori izbit, neîndreptățit din bun senin. Lovitura vine, de obicei, dela cei cari înțeleg un singur fel de muncă în țară: acela în interesul unui partid politic, muncă ce nu creiază nimic, ci e o cumplită pierdere de vreme și irosire de forțe.

Cultul muncii trebuie împintenat și la noi prin răsplata justă a ei, ori de unde, ori dela cine ar veni. Educația tineretului în cultul muncii e o necesitate, dar ea nu ajută la nimic, dacă intrând în viață, elementele tinere văd ce fel de muncă li se cere, văd mai ales prin ce fel de muncă vine răsplata.

I. AGÂRBICEANU

Perspective economice

În lupta surdă și extrem de violentă, ce se dă pentru preponderența și stăpânirea economică mondială, în timpul din urmă s'au produs o serie de evenimente de neașteptată importanță, și cari oricât ni s'ar părea de îndepărtate ne interesează foarte de aproape.

Crahul dela Bursa din New-York a dovedit încă odată, că acumularea aurului și forțarea producției de concurență peste suportul economic al unei țări, — fie chiar în Statele Unite Americane, — constituie o primejdie cu atât mai mare, cu cât întâmplătorii deținători de efecte, credit și numerar, riscă toate îndrăznelile stăpânirii capitalului flotant, cotate la Burse.

După exordul forțat în spre America a aurului Europei zdruncinată de războiul mondial, ca mâine va apare firească reacțiunea, care azi abia se conturează în materialul de discuție, aruncat oficial de către d. Ar. Briand, aderentul realităților ce se vor desprinde din Pan-Europa utopistului Condenthove-Kalergi.

Enorme greutăți suportate vreme de zece ani de toate statele învinse sau învingătoare, rămase cu datoriile de războiu, în definitiv la discreția Statelor Unite Americane, creditoare sau ofertante de împrumuturi, în condiții prea puțin normale economice, vor fi atât de grave, încât creditorii de războiu și cei ai împrumuturilor de după războiu, vor medita regretând că n'au urmat indicațiile date de d. John Al. Keynes. Marele economist englez, preconiza în cursul tratativelor de pace, că salvarea valutei în Europa, nu e posibilă decât numai prin o generală abolire a tuturor datoriilor izvorâte din războiu.

Motivul invocat de d. Keynes era etic și echitabil. Pentru că fiecare țară, fiecare popor a dat în războiu tot ce a avut și tot ce i s'a cerut: vieți de oameni, material, aur, bani, produse. Dacă valorile pierdute prin viețile stinse pe câmpurile de războiu nu mai pot fi redată și nu pot fi evaluate, este cel puțin nejust ca numai cei cari au dat bani și materiale să se constituie în creditori.

Înțelegem, că acestei netede soluții i s'a opus mulțimea intereselor materiale și politice ale atâtor state, trusturi și indivizi interesați. Dar, dacă atunci nu s'au făcut bilanțuri echilibrând pierderile și câștigurile directe și indirecte din războiu, ca cel puțin între grupele de aliați să se împartă în proporția acestora și sarcinile de războiu — azi și mâine se vor afirma tot mai păgubitor pentru economia mondială, urmările dezechilibrătoare. Poate cei ce visează o Pan-Europa să mai poată aduce o salvare.

Crahul dela Bursa din New-York își are o bună parte din geneză în consecințele economice ale păcii, cari au sugerat, în abondenta aglomerării de averi de pe urma războiului, o expansiune de afaceri și speculații peste suportul economic al Statelor Unite. Că enormele rezerve proaspete au înlesnit lichidarea crizei evitând o catastrofă economică, nu însemnează, că o repetiție nu va crea situații foarte dificile, mai ales dacă Europa se va găsi în alte situații de acționare și organizație economică.

Călătorirea capitalelor din America în Europa, retragerea și revenirea aceloră după fluctuațiile amplexului și siguranței piețelor și producției, constituie un clar indiciu pentru ochii cunoscătorilor în materie economică.

Cu desăvârșire de altă natură, dar poate cu multe afinități în geneză, se prezintă un alt eveniment primordial, la noi mai puțin răsunător decât crahul dela Bursa din New-York. În Indii, congresul autohtonilor, sub inspirația propagandă al lui Ghandi, a proclamat, nu de mult, independența națională față de Anglia.

Consfăturile dela Londra cu reprezentanții Dominioanelor, ani de-a rândul dela războiu încoace; încercările de atentate în Indii; călătoriile în Europa ale lui Rabindranat-Tagore și o serie de mișcări ale autohtonilor, constituie tot atâtea preludii ale unor evenimente de importanță fără putință de a fi azi întrevăzută. Ori-cum ar fi, recențele hotărâri de independență ale reprezentanților unei populațiuni de peste o sută milioane suflete, au pus guvernul democratic al socialistului Mac-Donald într'o extrem de dificilă situație. Dacă ar ceda, Anglia și-ar primejdi un puternic razim capitalist-colonial; iar dacă ar rezista, Mac-Donald ar trebui să-și renege principiile democratice, primejduind justificarea politică a socialismului integral.

În acelaș timp evenimentele par a se precipita și în Egipt, unde năzuințele de completă independență se întesesc. Mai ales că regele Fuad, pe zi ce trece se dovedește tot mai mult ca un restaurator de țară, decât un protegit al Imperiului Britanic.

Dacă la aceste adăugăm reorganizarea Turciei nouă și preluările schimbărilor din Rusia, ne apare clar, că pregătirea apropiatului nostru organism economic, nu trebuie să scape din vedere marile interese pe care ni le putem asigura în piețele de desfacere și de aprovizionare ale Orientului.

Gurile Dunării și ieșirea la Mare de care dispunem, completate cu o bună organizare și o conștiință politică economică, salvagardând interesele noastre economice în Orient, vor asigura preponderența

noastră de centrală de export și de distribuție a mărfurilor orientale, și pentru Orient în locul Budapestei, forțată de câteva izolate interesețe.

* * *

În o altă ordine de idei, examinând situația economică de azi a noastră ca și a celorlalte state din Europa continentală — în afară de Rusia, care, pentru moment, s'a scos singură din ruajul economic european — constatăm o gravă criză a agriculturii și tendința în spre o producție industrială de cucerire economică.

Cum toate țările industriale caută piețe de desfacere în țările agricole, e firesc că azi când agricultura e deficitară, toate încercările prin cartele și trusturi de a desface produsele industriale, rămân inoperante. Marile mase de consumatori, ce le dau agricultorii, sunt lipsite azi de puterea de cumpărare, și astfel industria tânjește alături de agricultură.

Nu este lipsită de oarecare temei, afirmația că America a contribuit în mare măsură la criza industriei și agriculturii din Europa. Scumpețea și dificultățile valutare ale împrumuturilor americane, investite în industrii vechi și noi, au urcat prețul produselor industriei europene mult peste prețul de concurență a produselor similare pe care America le-a aruncat pe piețele europene, fără să țină seamă de interesele debitorilor săi. În tendința largirii exportului american înspre Europa, la un moment dat capitalatele plasate aici au alergat acasă în America, unde găseau fructificări până peste 10—12 la sută. Crahul Bursei dela New-York a derutat multe așteptări și azi ofertele americane din nou apar pe piețele europene.

Mai dificilă se prezintă lupta agriculturii europene în fața concurenței produselor agricole americane. Capitalul de investiție sezonală, cum necesită agricultura, se găsește abondent și ieftin în America. La fel brațele de muncă și mai ales mașinile agricole pot fi procurate în condiții extrem de avantajoase pentru solul virgin și foarte ieftin al celor două Americi. Astfel produsele agriculturii americane, *întrucât nu se vor lua măsurile de rigoare*, încă mulți ani vor deruta agricultura europeană.

Dacă, la un moment dat, marile state europene, ar fi lipsite și de concursul colonial, pe care îl au azi, — Europa ar trece prin o criză de o gravitate nebănuită. În orice caz, *întrucât concursurile de împrejurări pot aduce surprize mari*, statele revizuesc atât exigențele sociale cât mai ales politica economică.

Ne împlinim noi această datorie? Avem noi o politică economică în fața evenimentelor ce se desenează? Noi n'o vedem, căci noi nu credem nici d-lui Vinilă Brătianu, nici dlui Virgil Madgearu.

VASILE C. OSVADĂ

Consecințele funeste ale reformei administrative

I.

Structura administrativă a unei țări este și trebuie să fie în cea mai strânsă legătură cu principiile fundamentale de organizare ale vieții de stat, iar acestea din urmă trebuie să fie expresiunea forțelor sociale, economice, culturale și politice ale unui popor. Acesta este un adevăr necontestat, deopotrivă recunoscut, dominant atât în domeniul doctrinei generale de stat, cât și în viața constituțională și administrativă a tuturor popoarelor.

De aci este ușor de înțeles, că atât principiile fundamentale ale organizațiunii vieții de stat, cât mai vârtos principiile de bază ale organismului administrativ diferă, variază dela popor la popor, deși o uniformizare a principiilor, dar și a structurii constituționale și administrative, este azi o tendință generală, de pe urma aceleiaș structuri sociale și economice, la care tind toate popoarele moderne.

Prima regulă a guvernării în fiecare stat este — de sine înțeles — să se fixeze în conformitate cu exigențele culturale, economice și sociale, principiile constituționale ale vieții de stat, adică Constituția țării. A doua regulă a guvernării este fixarea și determinarea organizației administrative a țării, în conformitate cu principiile constituționale.

Guvernării statului român întregit au recunoscut dela început că datoria lor primordială este satisfacerea acestor două reguli de:

guvernare, știind prea bine, că viața de stat a poporului român ar fi curat imposibilă, dacă aceste regule elementare de guvernare a popoarelor moderne nu ar fi îndeplinite.

Dar guvernării statului nostru au priceput dela început, că aceste regule de guvernare trebuiesc îndeplinite cât mai curând, imediat, dar numai o singură dată și pe lungă vreme! Dacă vom schimba an de an, sau la scurte intervale Constituția țării, — dacă vom reforma an de an, sau la scurte intervale administrația țării, ne înțrebăm, cum s'ar putea imagina progresul individual și colectiv? Dar ne mai putem întreba, că în atari împrejurări se poate trăi o viață de stat normală? Știința politică modernă de o parte, de altă parte experiența politică a popoarelor ne lămuresc pe deplin în această privință. Ei bine! Dacă noi și toată lumea e pe deplin edificată în această privință, guvernul d-lui Iuliu Maniu și partidul național-tărănesc sunt refractari la cele mai elementare adevăruri atât ale doctrinei generale de stat, cât și ale politicii practice!

D-l Iuliu Maniu a înțeles să facă *tabula rasa* atât din Constituția, cât și din administrația țării.

* * *

Noua lege administrativă, legea „*pentru organizarea administrației locale*“, confecționată de guvernul d-lui Iuliu Maniu în cortegiul celorlalte multe legi de organizare, constituie o dovadă în plus, că partidul național-tărănesc fiind la guvern înțelege să facă o operă de distrugere și anarhizare a vieții de stat. Abia pusă în aplicare legea administrativă confecționată de guvernul național liberal, — lege, care după primele încercări de aplicare, s'a dovedit a avea multe defecte, multe părți tenebroase, ba chiar periculoase pentru buna funcționare a organismului administrativ al țării, — și guvernul Maniu a înțeles să nimicească întreaga această lege, ca și cum în integralitatea ei n'ar fi necorespunzătoare!?

Noi nu vom spune, că funcționarea „*delegațiilor permanente*“ comunale și județene după prescripțiile legii administrative din 1925 ar fi contribuit la ameliorarea administrației noastre comunale și județene. Nici nu vom afirma, că „*consiliul superior administrativ*“ de pe lângă ministerul de interne ar fi fost un organ administrativ corespunzător. Din contră, afirmăm, că funcționarea delegațiilor permanente și a consiliului superior administrativ a demoralizat și anarhizat administrația intereselor generale și locale.

Nu vom spune nici aceea, că la timpul său n'am fi știut să facem o lege administrativă, care să armonizeze și să coordoneze mai bine, mai potrivit *interesele administrației de stat cu interesele administrației locale*, decât cum a făcut aceasta legea administrativă a guvernului Ion Brătianu. Ba am fi știut să inserăm dispoziții absolut potrivite pentru menținerea *caracterului național* al administrației comunale și județene, dar și al *prestigiului* administrației în general.

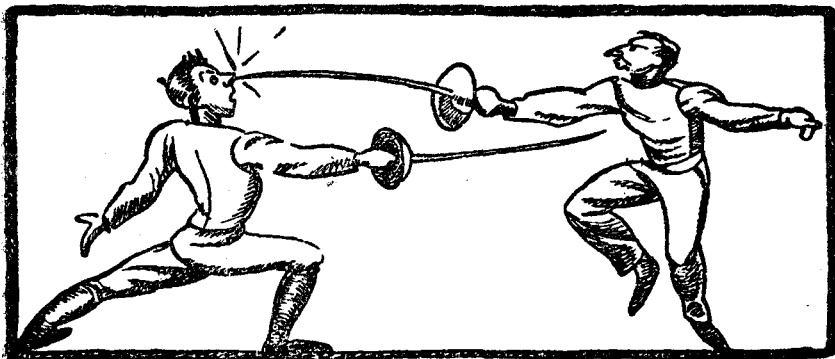
Dar, dacă ne găsim în fața unei legi în aplicațiune, a unei legi în deosebi care reglementează așezământul administrativ al țării, este un postulat elementar de guvernare, ca să se facă numai acele modificări absolut necesare, care vor contribui la funcționarea fără greș a aparatului administrativ, asigurând o administrație bună și națională. Greșelile trebuiesc reparate, dar continuitatea așezământului politic și administrativ trebuie asigurată! În caz contrar, ce se întâmplă? Ne-o arată aceasta starea haotică a administrației, în care se sbate azi de pe urma inovațiilor introduse de noua lege administrativă, mai bine zis după dărâmarea vechiului edificiu administrativ.

Comisiile interimare scoase la viață pe întreg cuprinsul țării, la sate constituite din elemente dubii și periculoase, la orașe, în deosebi în provinciile alipite din elementele cele mai periculoase minoritare; *funcționari administrativi* încadrați după luni de așteptare sau rămași neîncadrați, la discreția politicianilor localnici, fără poftă de muncă, complet dezorientați; *colo autonomia locală* distrusă de nepricepere și bolșevism; aci *administrația de stat* lipsită de autoritate, unitate și prestigiu, iar țara de curând întregită, împărțită pe șapte provincii în frunte cu șapte guvernatori suverani. Iată isprava administrativă a dlui Iuliu Maniu! După zece ani de existență a României întregite ne-am reîntors la sistemul provinciilor! În loc de unitate de stat avem sistem federativ!

La sate administrație nepricepută și bolșevizată; la orașe administrație nepricepută și minoritară; administrația de stat necăjită și surmenată, peste tot domnia partidului dela putere.

Directoratele provinciale aveau menirea să constituie dovada capacității politice de guvernare a dlui Iuliu Maniu?!

IOSIF IACOB

GAZETA RIMATĂ

Comitetul de-o sută

*Credeam c'a răposat demult, —
Căci al politicei tumult
Nu ne-aducea nici un ecou,
Din ferecatul său cavou.
Dar azi o tânără ștafetă
Dădu de veste la gazetă,
Că iar se scoală și discută
Faimosul comitet de-o sută!*

*Prin ce mijloc s'o fi trezit?
Că par'că noi l'am prohodit,
L'am îngropat... Nu știu ce-o fi,
E plin Ardealul de stafii!
Tovarășii se adunară,
Purtând în mintea lor fugară
O temere necunoscută:
Câți vor mai fi, din fosta sută?*

— „Ghiulucă, frate, mai ești?
„N'ai fost mâncat de țărăniști?”

.....
Conspiratorii toți se strâng
Purtând pumnal la șoldul stâng
Și-un colț de mantie pe umăr...
In taină, m'am decis să-i număr,
Ce decădere! Ce derută!
Mai sunt vre-o patruzeci din sută...

Zadarnic șeful s'a zbatut,
A dibuit un împrumut,
Și-a ridicat sărmanul leu
Cu două legi și-un expozeu!
De ce plătim atâta dare?
De ce avem stabilizare?
Cum ne'ntărirăm în valută,
Când suta nu mai face-o sută?

Târziu de tot s'au despărțit,
Ghiulucă a plecat mâhnit,
Mai trist decât un cântec vechi,
Cu gulerul peste urechi...
Un om, văzându-i supărarea,
Imi puse'n treacăt întrebarea:
— „Cine-i bătrâna ceea slută?”
— „E comitetul de o sută!”...

ARITOTEL PYTAGORA
— profesor de matematică —

ÎNSEMNĂRI

— „Țara Noastră“ va începe în numărul viitor publicarea unei serii de foarte interesante articole despre „Problema apărării naționale pentru România Mare“, datorite d-lui general Rășcanu, fost ministru de război.

Documentele. — Scoaterea la iveală a articolului publicat de d. Al. Vaida în ziarul *Reichspost* din Viena a doua zi după intrarea României în războiul de eliberare al Ardealului, a stârnit o adevărată furie în legărul național-țărănist. Din păcate, cu greu se pot găsi argumente pozitive pentru a justifica mărturisirea de de credință a devotatului austro-fil, care, în clipa hotărâtoare pentru soarta țării sale, se aseza liniștit la masa de scris ca să demonstreze crima săvârșită împotriva scumpilor săi Habsburgi, și să cheme blestemul generațiilor viitoare asupra Regelui Ferdinand, desrobitorul dela 1916. Abia ziarul *Patria*, prin pana a unui autor de novelete,

colaborator până mai ieri al acestei reviste, a încercat o stângace apărare, punând la îndoială exactitatea reproducerii noastre și afirmând, că articolul d-lui Al. Vaida a fost scris pe vremea când armata românească se găsea în retragere în Moldova, iar ideea unității noastre naționale era umbrită de nouri grei.

Nimic nu-i adevărat în această pledoarie năivă. Protestarea colaboratorului dela *Reichspost*, a loialului „von Vajda“, împotriva intrării în luptă a României, a fost lansată tocmai în clipa când grănicerii români treceau Carpații, ca să cadă secerăși de gloanțe, să mântuiască pe frații lor subjugăși și să dea mai târziu d-lui Al. Vaida și tovarășilor săi posibilitatea de a ajunge conducătorii unei țări, pentru a cărei înfăptuire n-au luptat și în al cărei viitor n'au crezut... Cât privește autenticitatea textului reproduș în primul număr al *Țării Noastre* din acest an, fiindcă am mai surprins îndoieli și din alte locuri, ne arătăm

gata să oferim cititorilor noștri senzația destul de neplăcută de a-l avea subț ochi în versiune nemțească, așa cum a ieșit din pana patriotică a d-lui „von Vajda“.

O răfuială în familie. — Rămășițele răposatului sinedriu de-o sută al fostului partid național din Ardeal, care ne-a furnizat în anii trecuți atâtea subiecte pentru „Gazeta rimată“, a fost reînviat din morți de d. Iuliu Maniu și convocat la Cluj cu mare fast, pentru ziua de Duminică 19 Ianuarie. E lesne de înțeles, că această mobilizare generală a tuturor forțelor guvernamentale ardelenice, cu excluderea demonstrativă a tovarășilor țărăniști de dincolo de Predeal, nu putea să însemne altceva, decât semnalul unei răfuiele în familie. Fiecare dintre cele două părți componente ale firmei național-țărăniște se adună separat, ca pe vremea când nu fuzionaseră încă, și se pregătesc să sară una împotriva celeilalte. Spectacolul de Duminică dela Cluj va fi instructiv și amuzant!

Antecedentele sunt cunoscute. Cearta cea mare a izbucnit cu ocazia alegerii dlui C. Sărățeanu în Regentă. Punând la contribuție până la abuz așa numita sa abilitate, care nu-i, în fond, decât curată înșelătorie, d. Iuliu Maniu a manevrat atât de bine, a mințit cu atâta seninătate la dreapta și la stânga, încât la urma urmei a păcălit până și pe colegii săi din guvern, cari au aflat și ei, cași restul țării, în ultimul sfert de oră, numele candidatului=surpriză, o rudă a d-lor Al. Vaida și Mihai Popovici, scoasă din buzunarul jiletcei ca un „Deus ex machina“. A urmat o mică învălmășeală, o amenințare oarză din partea dlui Ion Mihalache, cam supărat că a fost tras pe sfoară, apoi, ca o satisfacție cerută de companișii păcăliți, demisia cu panăș a dlui Mihai Popovici. Cumnatul noului regent, cuprins subit de o iritabilă sensibilitate morală, s'a retras din guvern invocând el însuși incompatibilitatea dintre legăturile sale de rudenie și slujba de sfetnic al Tronului.

Țărăniștii s'au liniștit, dar balanța ame-

nință acum să se răstoarne de partea cealaltă. Impulsiv ca totdeauna, d. Al. Vaida s'a grăbit să se solidarizeze cu tânărul său unchiu, și a declarat, că poziția sa morală nu diferă întru nimic de aceea a dlui Mihai Popovici. Amândoi sunt rudele dlui C. Sărățeanu. Deci, sau d. Mihai Popovici, cumnatul, se întoarce înapoi pe banca ministerială, sau și d=sa, nepotul, se simte obligat să aibă aceleași scrupule... constituționale, și, deci, se va retrage. Zis și făcut. D. Al. Vaida, plecat într'un concediu pentru motive de boală, și-a prelungit șederea în Viena ospitalieră și după însănătoșire.

Din bun senin, d. Iuliu Maniu s'a prezentat izolat și părăsit în mijlocul unui guvern de „regățeni“, având în Consiliul de miniștri un singur reazim: pe domnul Voicu Nițescu, titularul fără portofoliu al unui departament desființat, cu un picior pe scara vagonului ministerial, gata să=și reia (vorba vine) ocupațiile sale obișnuite. Ramura ardelenescă a partidului, în care până acum d. Iuliu Maniu a făcut ce=va voiți, s'a văzut dintr'odată încălecată de ramura țărăniștă, care a acaparat majoritatea ministerelor, și încă pe cele mai importante! Vorba onorabilului Cațavencu din „O scrisoare pierdută“: Această situațiune este intolerabilă, ea nu mai poate dura...

A sunat, deci, goarna regionalistă ca pentru o primejdie mare și se vor strânge din nou dicosânământinii, ca să refacă „raportul de forțe“ dintre „ardelenii“ dlui Iuliu Maniu și „regățenii“ d-lui Ion Mihalache. Ce va ieși de= aici, se va vedea. Noi stăm și privim spectacolul!

Hipertrofie școlară. — În anii din urmă s'a spusit numărul celor ce prorocesc o „Turtucaie“ școlară, dacă se va continua în direcția politicești școlare inaugurate de fostul ministru al instrucțiunii, dr. C. Angelescu, a cărui pripeală și superficialitate a fost adeseori în detrimentul unui învățământ corăspunzător cerințelor din timpul de față. Dar, se pare că acest fenomen școlar nu este o particularitate exclusivă a României=

intregite. Il găsim întocmai și în Republica Ceho-Slovacă. Ministrul de finanțe, dr. Englis prezentând zilele trecute Parlamentului din Praga proiectul de buget pe anul 1930, l'a însoțit de o femeinică expunere de motive, în care iată cum subliniază neajunsurile vieții și organizării școlare din patria sa: — „Noi pătimim de o *adevărată hipertrofie școlară*. Învățământul agricol n'a fost adaptat împrejurărilor rezultate din reforma agrară, nici în școlile secundare, nici în cele superioare. Școlile secundare de stat sunt prea numeroase; o simplificare și o reducere esențială a lor se impune. E un înspăimântător surplus de absolvenți ai școlilor secundare; ci au prefeții contrar societății actuale și formează un element problematic. Nivelul nesatisfăcător al acestor absolvenți iese la iveală în primii ani ai Universităților supraîncărcate, pe care însă numai pușini le pot urma cu bun succes până la sfârșit. Ceice rămân în drum, sunt un balast mort pentru învățământul superior. Noi cheltuim anual 3 milioane cu școlile. În definitiv nu e vorba de cruțare, cu toate că și aceasta ar fi cu puțință. Dar cel puțin să tragem din cheltuiala aceasta cel mai mare folos cultural posibil. Planurile de învățământul ale școlilor în genere nu țin seamă de necesitățile practice. Urmărea hipertrofiei este, că avem școli multe, dar slab înzestrate. În genere se lucrează în domeniul școlar, în mod absolut extensiv. În curs de 10 ani nu s'au realizat alte reforme în afară de înființarea, lipsită de sistem, a numeroaselor școli peste școli. Pondul principal apasă asupra școlii secundare. Și în ce privește școlile minoritare, am sta mult mai bine, dacă am fi cu mai multă considerațiune la trebuințele esențiale, decât la un lux supărător în ceea ce privește construcțiile“.

Citind partea aceasta din expozeul ministrului dr. Englis, rămâi cu impresia că și la ceho-slovaci s'a făcut o exagerată politică de construcții școlare; de sigur, cu deosebirea că acolo vor fi fost și terminate construcțiile începute, câtă vreme la noi o

construcție școlară sistem dr. Angelescu nu însemna — după nimerita caracterizare a d-lui profesor Em. Antonescu — decât o colecție de cărămizi, un preot care să sfințească locul, un banchet al partizanilor politici, și un ziarist, care să publice la gazetă raportul chilometric cu toate discursurile șefilor și subșefilor. Este totuși o nuanță, care ar îndreptăți măcar în parte pe d. dr. Angelescu să exclame satisfăcut: *Ca la noi, la nimeni!*

Intre discurs și realitate. — D-l Iuliu Maniu rămâne, fără îndoială, prototipul duplicității, într'o țară unde oamenii sunt mai de grabă impulsivi decât iezuiți. Politica românească, nu de zece, ci de o sută de ani, n'a mai cunoscut atâta dezacord între vorbă și faptă, atâta minciună și atâta prefăcătorie. Șeful guvernului actual jură fals cu o candoare atât de bine simulată, încât nu-i de mirare, că întreaga naivitate electorală a României de după război s'a concentrat la un moment dat asupra sa.

Ar fi greu să înșirăm în acest loc, chiar cu litere mărunte, toate făcărnicile d-lui Iuliu Maniu. Amintim abia câteva. S'a declarat apărător pasionat al libertății desăvârșite a scrisurii, pentru a ajunge la confiscarea de gazete. A ridicat în slavă virtuțile regimului parlamentar, pentru a lua apoi deputaților demisiile în alb. A făgăduit minorităților înfăptuirea declarațiilor dela Alba-Iulia, pentru a trimite apoi pe d. Ghiță Pop să studieze problema minoritară... în Finlanda. S'a angajat să desființeze impozitele, pentru a pune în urmă biruri noi. A anunțat că va lăsa Corpurilor legiuitoare latitudinea de a complota cu vot secret locul gol rămas în Regență după moartea lui Gh. Buzdugan, pentru a veni în ultimele cinci minute cu o candidatură a guvernului, despre care nici colegii săi fărăniști nu știau...

Să mai continuăm? Ultima demonstrație de prefăcătorie ne-a oferit-o d. Iuliu Maniu cu prilejul depunerii jurământului de

către cei 7 directori ministeriali ai celor 7 provincii, cari compun în concepția federalizatoare național-țărănească, fragmentele de sine-stătătoare ale unei României dăruite. Șiretul președinte al Consiliului n'a putut să nu recunoască în discursul său adevărul, că noua lege administrativă „nu însemnează numai înființarea autonomiilor locale, ci și trecerea unor atribuții ale puterii centrale a statului asupra organelor administrative locale“. Totuși, adresându-se viitorilor gubernatori ai celor 7 bucăți de țară, d. Iuliu Maniu le-a adăugat, cu o perfectă seninătate: — „Dumneavoastră nu veți pierde o clipă din vedere și veți arăta tuturor cu orice ocaziune măreția ideii uniții noastre naționale“.

Va să zică, ceace s'a distrus printr'o lege de organizare a statului, care ne împarte iarăși în 7 frânturi, ca pe vremea voivodelor dela începutul acestui mileniu, reînviind, nu numai în conștiința populației, ci și în mecanismul vieții publice fantoma vechilor granițe despărțitoare, întregă această operă necugetată de zădărnice a unei contopiri plătite cu sânge se va repara prin necontenitele predici ale vice-regilor Ardealului, Banatului, Olteniei, Munteniei, Bucovinei, Moldovei și Basarabiei, cari, având sarcina să pulverizeze zi de zi, prin practica administrativă, însăș unitatea organică a conducerii statului, vor cuvânta tuturor cu orice ocaziune, de pe scaun și din automobil, în birou și pe străzile reședinței sale, despre datorია cetățenilor de a nu uita, că România se întinde dela Hotin la Timișoara și dela Oradea la Balcic...

Nu ne îndoim de rezultatele acestor conferințe: o pectelluire mai categorică a ridicolului n'am pomenit! Ne întrebăm, însă, foarte serios, dacă o asemenea tragică mascaradă, menită să ne dea cu câteva veacuri înapoi pe drumurile spinoase ale istoriei, va deveni vreodată o realitate. Cum? Un popor întreg, care și-a împlăcut unitatea visată, răscumpărând-o cu atâtea jertfe,

poate fi întors prin calca sa prin capriciul unui farsor politic, cocoțat din întâmplare în fruntea unei aventuri a demagogiei electorale?

Primejdia comunistă. — Incă din primele zile ale cărmuirii național-țărănești, — pe vremea când reprezentanții partidelor din opoziție aveau plăcerca de a conviețui câteva ore pe zi subț aceeaș cupolă cu intelectualul domn D. R. Ioanițescu, — directorul Țării Noastre a luat cuvântul la Cameră, denunțând primejdia tot mai accentuată a agitației comuniste, încurajată de nepăsarea vinovată a guvernului actual. Cu un aer de olimpică superioritate, d-l Al. Vaida, păzitor suprem al ordinii publice în sărmana Românie a zilelor noastre, s'a ridicat ca să declare, că — „O primejdie comunistă nu există la noi...“, și că cei cari o denunță nu urmăresc decât meschine calcule de ambiție politică.

Au urmat, nu mult după aceea, gloanțele dela Lupeni, apoi celelalte gloanțe, cari au șuerat pela urechia fudulului ministru de interne, ca un avertisment ceva mai serios decât interpelarea unui adversar în Parlament. Sânge din belșug a curs pe pământul țării, scoțând la iveală o tragică realitate, iar d-l Al. Vaida era cât pe-aci să plătească cu viața ușuratică sa nepăsare în fața unor frământări amenințătoare.

De atunci, îndrăzneala mișcării comuniste n'a scăzut. Dimpotrivă. Cu deosebire în centrele muncitorești din nouile provincii, unde flamura înflăcărată a doctrinei marxiste servcește de adăpost multor agenți ai dușmanului de peste hotar, autoritățile însărcinate cu paza ordinii publice sunt nevoite să stea în permanență mobilizate. Ieri la Chișinău, azi la Timișoara, mai zilele trecute la Oradea, cu o suspectă regularitate, fantoma dictaturii bolșevice își arată colțul, întovărășită de pocnete de armă, de strigăte de ură și de amenințări distrugătoare. Aceleași scene se repetă la intervale tot mai dese, fiind în fierbere cuiburile de conspiratori împotriva așezării

noastre de stat, semănând panica printre locuitorii pașnici, blocând străzile orașelor și lăsând în urmă morți și răniți, de cele mai multeori nevinovați.

Ajutați de pretextul șomajului industrial, agitatorii profesioniști ai revoluției sociale se plimbă în voce printre rândurile proletariatului din fabrici, cu torța răzvrătirii în mână.... Iar în timpul acesta, d-1 Al. Vaida își continuă concediul, supărat că d-1 Mihai Popovici a ieșit din guvern; dl. Iuliu Maniu nu știe cum să împace pe d-1 Emil Hațegan cu d-1 Aurel Dobrescu, concurenții directoratului Ardealului; iar d. Virgil Madgearu, incurabil temperament de jacobin, se preocupă cum să-și lovească mai veninos adversarii, ca să acapareze pe cât mai mult timp puterea.

Poate vă mai aduceți aminte de poezia vestea cu măgarii, cari pășteau pe coastele Vezuvului... Această metaforă se potrivește astăzi cel puțin pe jumătate, fiindcă, într'adevăr, guvernul d-lui Iuliu Maniu nu își dă seama că se găsește deasupra unui vulcan.

Supremație minoritară. — Guvernul actual a alcătuit reforma sa administrativă cu atâta grijă pentru interesele noastre naționale, în cât, în provinciile alipite, a abandonat cu totul conducerea orașelor în mâinile minoritare. Păstrându-și pe toate țărâmurile vieții noastre publice concepția sa îngustă electorală, partidul național-tărănist a încheiat aproape pretutindeni, în vederea aproiatelor algeri comunale, acorduri cu grupările minoritare. Aranjând astfel soarta candidaților săi, cari au fost imbarcați pe o listă comună, fericiții posesori ai puterii au făcut concesii peste concesii, în dauna elementului românesc sacrificat la fiecare târg încheiat.

Supremația minorităților a fost asigurată în toate orașele Ardealului. Partidul național-tărănist, respingând dela început ideea unui front unic al tuturor partidelor românești, n'a fost în stare să încheie nici o înțelegere onorabilă cu minoritățile. A acceptat

să rămână în inferioritate numerică și la Oradea, și la Arad, și la Timișoara, și la Brașov, părăsind până și terenul pe care reușisem să-l câștigăm în cei zece ani din urmă.

Această procedare nu me miră. Actualul guvern, preocupat în mod exclusiv de placerea convenabilă a partizanilor, născut din demagogie și hrănit cu compromisuri, n'avea cum să ofere o specială sensibilitate în materie de politică națională. A împărțit din nou România în provincii, și s'a dat din nou, la orașe, pe mâna stăpânilor de ieri. Pe zi ce trece, toate câștigurile scump plătite ale libertății se risipesc în bătaia vântului, din pricina unor cărmuitori nesocotiți, de ocazie.

Când ne vom opri, oare, pe acest poezic vârnîș?

Criza „Astrei”. — Vitregia guvernului de analfabeți al dlui Iuliu Maniu față de orice așezământ de cultură, în fruntea căruia nu se poate așeza vreun partizan al regimului, s'a răsfânt și asupra vechei „Asociațiuni” din Ardeal, ale cărei subvenții au fost rețezate pe toată linia. Acum câțiva ani, ministru al cultelor și artelor fiind d. Vasile Goldiș, guvernul prezidat de d. general Averescu arătase „Astrei” o deosebită atenție, făcând posibilă intensificarea activității ei pe toate țărâmurile. O nouă viață începuse să tresalte atunci în venerabilele arte ale unui așezământ, care, solid rezimat pe tradițiile sale, nu trebuie să disprețuiască infuziunile de energie proaspătă. Regimul agenților electorali național-tărăniști, pornit pe comercializări rentabile, nu poate să priceapă rostul unui organism cultural, unde nu-i de obținut niciun câștig pentru partid. Să așteptăm, deci, alte vremuri.

Cărți noi. — La sfârșitul acestei luni apare în editura îngrijită a „Scrisului Românesc” dela Craiova, un nou volum al distinsului nostru colaborator, d. I. Agârbiceanu. Titlul cărții e: „Doler”, talmăcind povestea unui suflet omenesc pus în fața suferinței.